БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1926 чылдан үдезилеттирген.

1952 сентябрь 14 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 181 (2611)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮН—ТАНКИСТЕРНИҢ ХҮНҮ.

Совет танкистер тайбыңның болгаш коммунизм тургузукчуларының чогаадыкчы күш-ажылын быжыы-биле камгалап турар.

Бистиң баштыңчывыс болгаш башкывыс, Совет Эвилелиниң Генералиссимузу гениалдыг полководчу Улуг СТАЛИНГА алдар!

Совет танкистерге алдар

Бо хүн совет улус болгаш Совет Армия танкистерниң чаңчыл болган байырлалының хүнүн байырлап турар. Бо хүнде совет кижилер маадырлыг танкы шериглерин болгаш танкы үлетпүрүнүң ажылдакчыларын алдаржыдып, партияның болгаш чазактың оларның мурнунга салган сорулгаларын күүседиринге чедип алган чедиишкиннерин демдеглеп турар.

Совет Армияның бронетанкы шериин тургусканының болгаш хөгжүткениниң төөгүзү эш Сталинның ады-биле ханы холбашкан. Чуртту индустриализастаарының дугайында шылгарангай сталинчы политиканың ачызында бистиң чуртувуста делегейде эн-не мурнакчы танкы тудуулуң үлетпүрү тургустунган. Большевик партияның, Совет чазактың болгаш эш Сталинның бодунуң сагыш салыышкыны-биле делегейде эн тергин, Совет Армияның бронетанкы болгаш механизасчыткан кезээ тургустунган.

Эш Сталин болза, совет танкистерниң болгаш танкы конструкторларывын шылгарангай башкызы болгаш амгы үениң дайынынга бронетанкы болгаш механизасчыткан шеригниң ролюн, ээлээр орнун тодаргай айыткан, шериг эртеминиң теориязынга чаа өөредигни киирген.

Совет Армияның бронетанкы кезээ 1918 чылда тургустунуп келгеш-ле Нарва, Псков, Царицын чанынга болган дайзыннарга удур тулчуушкуннарга киришкен болгаш оон соонда чылдарда японнарга, акфиннерге удур тулчуушкуннарга маадырлыг чоруун көргүскен.

Ада-чурттуң хосталгалыг Улуг дайынының үезинде немец-фашистерге болгаш япон империалистерге удур тулчуушкуннарга Совет Армияның бронетанкы болгаш механизасчыткан шерии улуг рольду ойнаан. Совет танкистер боттарының өлүм чок алдарлыг тугун дайынчы машиналары-биле Волганың эриктеринден Берлинге болгаш Прагага чедир. Хинганның сынын болгаш Моолдуң суг чок кургаг ховуларын таварты Харбинга болгаш Япон далайга чедир кинскиткеннер.

Бронетанкы болгаш механизасчыткан шериг Сталинград, Курск, Новгород, Ленинград чанынга дайзынны чылча-шаварынга, Украинага, Крымга дайзынның быжыглалдыг камгалалын буза шаварынга, Белоруссиядан, Балтий кыдыындан дайзынны үндүр сывырарынга, Висладан Одерге чедир дайзынны чылча шапышаан, үндүр сывырарынга база япон империализмниң шериин чылча-шаварынга онза улуг рольду ойнаан. Совет Армияның өске шериг кезектери-биле кады, совет танкистер эш Сталинның башталгазы-биле, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң хосталгазын, алдарын болгаш хамаарышпас чоруун дайзындан камгалап алган болгаш Европаның, Азияның улустарын немец-фашизмниң болгаш япон империализмниң кинчи-дарлалындан хостаан.

Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде танкистерниң улуг алдар-хавыяазын большевик партия, совет чазак болгаш эш Сталин улуу-биле үнелеп көрген. Эш Сталинның чугаалааны болза, **«Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Совет Армияның бронетанкы болгаш механизасчыткан шерии фашистиг Германияны болгаш империалистиг Японияны чылча шаварының хөрээнге шылгарангай рольду ойнаан. Тулчуушкуннуң шөлдеринге совет танкистер хемчээл чок эрес-дидим чоруун көргүзүп, Төрээн чуртуңуң мурнунга боттарының хүдөлгени алдарлыы-биле күүседкеннер».**

Ада-чурттуң Улуг дайынының фронтуларынга дайзынга удур демиделге эрес-дидим чоруун көргүскени дээш 1142 танкистер Совет Эвилелиниң Маадыры деп бедик атты, 16 танкистер Совет Эвилелиниң ийи дапкыр Маадыры деп атты чаалап алган. Ада-чурттуң дайынының фронтуларынга бистиң областан барган танкист эки-турачылар немец-фашистиг араатаннарга удур маадырлыг демисешкеннер. Оларның иштинден эш Чүргүй-оол Совет Эвилелиниң Маадыры болган.

Төрээн чурт, большевик партия, эш Сталин танкы тудуунуң эр, хөрээжен ажылчыннарының, конструкторларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының кызымаккай күш-ажылын улуу-биле үнелеп көрген. Танкы тудуунуң үлетпүрү кыска үеде, дайынның аар-берге чылдарында бистиң шериивисти дайзынның чепсегленишкинден ыракта чартык дайынчы шынарлыг күчүлүг чепсек-биле хандырып шыдаан. Дайын сөөлүндеги чылдарда совет танкистер боттарының дайынчы белеткелин улам сайзырадып, амгы үениң шериг эртемин шиңгээдип ап турар. Танкы тудуунуң үлетпүрүнүң алдарлыг ажылдакчылары бирги чергениң дайынчы машиналарын тургузуп, совет техниканы улам бурунгаар хөгжүдүп турар.

Танкистерниң чаңчыл болган байырлалынын хүнүнге совет улус чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражып турар.

Бистиң областың ажылчы чоннары улуг башкы Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээлгелерин чедиишкиннг күүседири, партияның XIX съездизинге чаа-чаа чедиишкиннер-биле ужуражыры дээш демиселдин тугунуң адаа-биле танкистерниң байырлалының хүнүнге ужуражып турар. Ылаңгыя 8 айларның бүдүрүлге планын Кызылдың сапог мастерскаязы 116 хуу, алгы заводу 103 хуу, дааранылга комбинады 104 хуу, Туранның райпромкомбинады 120 хуу, Сарыг-Септиң райпромкомбинады 110 хуу күүсеткен.

Областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери күрүнеге тараа дужаар планны сентябрь 20-ниң бетинде күүседир дээш демисежип турар. Ам областың Чаа-Хөл, Эрзин, Кызыл районнары күрүнеге тараа дужаар планын бүрүн күүсеткеннер.

Танкистерниң байырлалын бистиң чуртувус күш-ажылчы чедиишкиннер-биле, бүгү делегейге тайбыңның тугунуң адаа-биле эртирип турда, Америка болгаш Англия баштаан империалистиг күрүнелер Кореяның, Вьетнамның чурттарынче эжелекчи дайынын кылып, Кыдат Улус Республиканың кызыгаарынче өнчүкчөңгээни кылып, Германияны, Японияны дайынга катап белеткеп, боочепсекти эңдере бүдүрүп үндүрүп, делегейниң чаа дайынынга бүгү-ле тала-биле белеткенип турарлар. Ынчалза-даа, тайбыңның күжү реакцияны тиилээр!

Ам Совет улус, бодунуң танкистеринге дайынчы мергежелин бедидип алырын, амгы үениң чаа шериг эртемин шиңгээдип алырын болгаш танкы тудуунуң үлетпүрүнүң ажылдакчыларынга бирги чергениң дайынчы машиналарын бүдүрүп үндүрерин күзеп турар.

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге уткуштур

Машина тудугжуларының күш-ажылчы ээлчээ

БАКУ. Нефть машина тудуушкунунуң заводтарында партияның XIX съездизинге төлептиг ужуражыры дээш социалистиг чарыштың темпизи хүн-бүрүде өзүп турар.

Монтин аттыг заводтуң машина тудукчулары октябрь бешке чедир съездиге белек кылдыр продукцияның бот-өртээн чиигелириниң үлүүбиле пландан ажыр хөй нефть дерилгелерин бүдүрүп үндүрер, күрүнеге миллион-миллион рубльди камнап бээр деп шиитпирлээн.

Чарышты коммунистер баштап турар. Механиктиг чылда цехинин токари Иван Кузнецов сальниктер, цилиндрлер, бүс насостарын чондурарынга бодунуң белеткеп кылганы тускай таарыштырган херекселин ажыглаарын шиңгээдип киирген. Оон ачызында токарь күш-ажылдын бүдүрүкчүлүүн ийи катап улгатырган болгаш бир ээлчегде үш норманы күүсеткен. Стахановчу ийи дугаар чылдың онаалдазын күүседирин доозупкан. Станокчу-коммунистер Новрудов, Оганов, Медведев болгаш өскелер-даа бедик көргүзүглерни чедип алган. Дүрген ажылдаар корум-чурум-биле ажылдавышаан, олар ээлчегниң онаалдазын 2,5—3 катап ажыр күүсеткеннер.

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге алдаржыгкан чарыштың хүннеринде күш-ажылдың дүрген методтарын шиңгээдип алган ажылчыннарының саны заводта 10 хуу улгаткан.

(СЭТА).

Забайкальениң бүдүрүлгелеринде

ЧИТА. Партияның XIX съездизинге алдарлыг ужуражыры дээш чарыш Забайкалье магистралинин бүдүрүлгелеринде калбарып турар. Шилка депозунуң паровоз башкарыкчылары чарышка улуг чедиишкиннерни чедип алганнар. Олар оон аар чүүктүг составтарны чедирер черинге чедирген.

Машинист Степан Пешеходнов Шилка—Каганович аттыг станцияның участогунга аар чүүктүг 8 составтарны чоруткан. Мооң мурнунда аар чүүктүг составты ийи локомотивтер-биле сөөртүр турган. Пешеходнов дөрт аар чүүктүг составтарны ол участокка чаңгыс локомотив-биле сөөртүрген болгаш ол чүүктү графигинден мурнап чедирген. Машинистер Столяров, Березнев, Андреев болгаш өскелер-даа 3—4 аар чүүктүг составтарны чедирер черинге чедир чорутканнар.

ЮЖНО-САХАЛИНСК. Лесогоскинин ыяш үлетпүрүнүң ажыл-агыйының бүгү участоктарында ажылчыннарга партияның XIX съездизинин материалдарын таныштырары уламчылавышаан.

Стахановчу ээлчегге киргеш, ыяш кезикчилери съезд мурнунуң хүннеринде күжениишкинниг ажылдап турар. Ыяш белеткээриниң сес айларының планын күүседипкен болгаш беш чылдың тудугларынче пландан ажыр кескен муң-муң кубометр ыяшты чорудупкан. Дальнийниң ыяш участогунда ээлчегниң онаалдазын алдарлыы-биле ажыр күүседири дээш деп инициативаны калбаа-биле деткип турар. Люличевтиң ыяш кезер бригадазы 50 кубометр ыяшты кезер тургаш, оон орнунга хүн бүрүде чүс кубометр ыяшты белеткеп турар. Хөй-хөй бригадалар ол ышкаш ажылдап турар.

(СЭТА).

Октябрь айның үлүүнүң хөмүрү

СТАЛИНОГОРСК. «Сталиногорскуголь» трестин № 15—шахтазының коллективи тос айларның планын хуусаа бетинде күүсеткениниң дугайын сентябрь 10-да рапорттааннар. Октябрь айның үлүүнүң баштайгы чүс-чүс тонна хөмүр дажын берген. Эрткен айда каскан тонна хөмүр даш бүрүзүнүң бот-өртээ пландан дыка кудулаан.

(СЭТА.

Тараа дужаалгазын дооскан

Бай-Тайга районнуң «Дөн-Терек» көдээ ажыл-агый артелинин кежигүннери эш Сталинга чоруткан чагаага боттарының алган хүлээлгелерин эрестин-биле күүсетпишаан, тараа дужаарының күрүне планын район ишчинге эн мурнай, хуусаа бетинде күүседип, күрүне-биле үзе санашкан.

Колхозтуң дүжүт ажаакчыларының эн мурнакчылары болза, тараа кезер бөдүүн машиналарда ажылдап турар эштер Делег, Кара-оол олар хүн нормазын 180—190 хуу, комбайнёр эш Балущкий 170 хуу күүседип, хол кадыры-биле тараа кезип турар эштер Сарыг-оол, Хойтпак-оол, Шыдыраа, Кончук олар боттарының үлүг нормазын 150—160 хуу күүседип мурнакчылар болуп турар.

Ам арткан дүжүттү чидириг чокка дүрген ажаап алыр дээш колхозчулар улуг хайныышкыныы-биле ажылдап турар болгаш МТС-тин ажылдап бергени дээш төлээр натура төлевирин үргүлчүлеп турарлар.

Тараа кургадыр черни тургускан

БАЙ-ХААК. (**Телефон-биле**). Таңды районнуң «Чаа орук» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери коммунист эш Рогалёвтуң инициативазы-биле «ЖМС—2» деп тараа кургадыр черни тудуп тургускаш, ам үеде ажылдадып киирген. Оон бүдүрүкчүлүү хонукта 30 тонна тарааны кургадыр. Тарааны арыглаары, кургадыр черже үндүрери, ону дүжүрери механизацияның аргазы-биле чоруп турар.

«ЖМС—2» деп тараа кургадыр чер болза, хөй кижи күжүн хостап, трудоденьнерни камнап ап, тарааны үрелип бажсырадыр чоруктан камгалап турар.

Областың районнарында тараа ажаалгазының болгаш аңгыс андарылгазының чоруп турарының медээзи

(Сентябрь 10-да, хуу-биле)

Районнар	Кескени	Бастырганы	Аңгыс андарылгазы
1. Тожу	100,0		
2. Эрзин	73,3	22,4	
3. Өвүр	57,9	19,5	
4. Чаа-Хөл	49,2	26,9	7,4
5. Чөөн-Хемчик	47,7	28,9	39,7
6. Тес-Хем	45,6	17,1	33,9
7. Кызыл көдээ	45,1	27,5	49,8
8. Улуг-Хем	44,5	29,6	12,8
9. Бай-Тайга	43,2	17,2	22,2
10. Сүт-Хөл	43,1	25,3	16,2
11. Барыын-Хемчик	33,0	19,5	24,7
12. Каа-Хем	32,3	23,2	28,6
13. Таңды	26,8	20,4	24,8
14. Бии-Хем	13,2	10,1	37,1

Партияның XIX съездизинге алдар кылдыр

Партияның XIX съездизин чыылдырар дугайында ВКП(б) Төп Комитединиң пленумунуң төөгүлүг доктаалын Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле уткааннар. Ол дыннадыг болза, колхозчуларны, МТС-тин ажылчын, албан хаакчыттарын болгаш албан организацияларының бүгү ажылдакчыларын улам сорук киирген.

«Победа» болгаш Молотов аттыг колхозтарның дүжүт алыышкынында ажылдап турар комбайнёр Воробьев бригада хуралынга «Сталинец—6» комбайн-биле хүн санында 20 ганың дүжүдүн чидириг чокка ажаап алырын хүлээнген. Воробьев сөзүнге ээ болуп 15 хүн 285 ганын дүжүдүн ажаап алган. Ол ышкаш Сидельников «Сталинец—6» комбайн-биле 147 ганың, боду-чоруур комбайннар-биле Шактар—42 ганың, Блинов—65 ганың дүжүдүн чидириг чокка ажаап алганнар.

Съездиге уткуштур алган хүлээлгелерин ак-сеткилдиг боттандырып, күрүнеге дужаар тараа сөөртүлгезиниң хүн онаалдаларын үргүлчү 200 хуудан ажыр күүседип турар Солдатов, Логозинский, Мирошников, Рубцов, Беспалов ышкаш чолаачылар бар.

Элбекшилдиг дүжүттү чогуур өйүнде ажаап алыр, күрүнеге тараа дужаарын дүргедедир талазы-биле район төвүнүң болгаш Кара-Суг суурнуң организациялары биче эвес ажылдарны кылган болгаш чорудуп турар.

Колхозчуларны база бүгү ажылчы чонну организастап удуртуруп Кара-Тал суму Соведи (даргазы эш Доржу) эки хандырган. Ол болза, «Победа» болгаш Сталин аттыг колхозтарның күрүнеге тараа дужаар планын хуусаа бетинде күүседиринге идиг болган. Ол ышкаш «Бурунгаар», Шверник аттыг колхозтарның дүжүт алыышкынында болгаш күрүнеге тараа дужаалдазында чедиишкиннери Булун-Терек суму Совединиң (даргазы эш Халандүү) база эки ажылдаанында.

Район күрүне мурнунга хүлээлгезин хуусаа бетинде 111 хуу, оон иштинде кызылтасты 120 хуу күүсеткен. Ол болза, ажылчы чоннуң чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылының түннелинден боттанган. Бо талазы-биле Сталин аттыг колхозта Херел, Очур болгаш Молотов аттыг колхозта Шандип, Доржу, Сапай база Шверник аттыг колхозта Алдын-оол, Чүлдум, Шаравии ышкаш мурнакчы колхозчулар дыка хөй илереп турар.

Амгы сорулга, дүжүт алыышкынын эн кыска үеде чидириг чокка чорудар, ылаңгыя МТС-тин ажылдаанынга натура төлевирин, келир чылдың тарылгазынга үрезин уруушкунун болгаш мал чеми белеткээрин октябрь 5 бетинде доозары дээш чонну организастаары болур. Ол ышкаш бо чылгы план ёзугаар чурталганын 104 бажыңнарын, бүдүрүлгенин 10, культур-амыдыралын 5 тудугларын база 4600 баш малга кажааларны октябрь революциязының 35 чыл оюнга уткуштур кылып бүдүрери дээш ажылдар калбарып турар.

Баштайгы хүннерде

ТУРАН. (**Телефон-биле**). Бии-Хем районнуң Үстүү-Тарлагда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин (даргазы эш Мактар, парторганизация секретари эш Береговой) ховуурлаанга сентябрь 7-де хурал болган. Аңаа партияның XIX съездизиниң директиваларын таныышкан.

Бригаданың кежигүннери съездиге уткуштур күш-ажылдын стахановчу ээлчээнге киреринин чаңгыс үн-биле шиитпирлеп алганнар.

Чаа, бедик темпи биле оларның ажылдап эгелээн баштайгы хүнү—сентябрьның сези, ажылга эн таарымчалыг хүн турган. Турлагда бүгү ажыл-ишчилер дан-биле кады хайныгып үнгеннер.

Тараа кургадырының бөдүүн машиназы долу күш-биле соксаал чокка ажылдап турган. Ол участокта коммунист Куртубайның бөлүүшак бүрүзүнде-ле бүдүн чартык норманы бүдүрүп турган.

Артельдин ховуурлаа-биле тараа хүлээп алыр пунктунуң аразы 15 километр, ол аразынга 3 автомашиналар шууштур соксаал чокка чарыжып турганнар. Кижи бүрүзү чаңгыс-даа халас шак эрттирбес дээш могаг чок ажылдап турган.

Ол хүннүң кежээзинде түннелдеп илерээни болза, артель күрүнеге 2820 пуд тараа киирген. Ол болза, артельдин күрүнеге дужаар ниити тараа планының 17,6 хуу болур.

Ажаап алыышкынны долузу-биле механизастаан

Улуг-Хем районда «ҮТКА-ның 25 чыл ою» совхоз (директору эш Евсюков, партия эрге организациязының секретары эш Иванов) бо чылын тарааның бедик дүжүдүн өстүрүп алган. Гектар чер бүрүзүнден ортумаа-биле 18-20 центнер дүжүттү ажаап ап турар.

Совхоз тараа ажаап алыышкынын барык долузу-биле механизастаан. Тарааны 4 комбайн-биле кестиргеш, оон шанче автомашина-биле сөөртүп турар.

Шаңга келген тараа бир дугаарында-ла бир дүн хүн иштинде 100 тонна тарааны арыглаар зернопультаны эрттер, ол болза, моторжуктуг хоолай, ол-че тарааны кижи урарга электри-биле ажылдап турар шимчедир аппараттың күжү-биле тарааны ууштай тырткаш 50 хире метр черже чаштадыр октап турар. Комбайнның чедир бастырбаан тараазын улам бастырбышаан, тарааны хатка кагганы ышкаш арыглап, кургадып турар.

Дараазында ол-ла тарааны базала электри күжү-биле ажылдадып турар «ВС—2» деп 2 сортировкага (тараа арыглаар машина) арыгладыр. Оон дараазында «ВИМ СМ—1» деп арыглаар машинага, оон дараазында тараа кургадыр машинага кургаткаш, база катап «ВС—2» деп сортировкага арыглаткаш тарааны үрезинге складтап шыгжаар ийикпе, азы күрүнеге дужаары-биле белеткел пунктузунче чорудуп турар.

Тараа ажаалгазын мынчаар механизастаан чорук тарааны эн дээре сортовой кондицияга чедиринге улуг рольду ойнавышаан, кывар чүүлге болгаш кижи күжүнге артык чарыгдалды каъш катап эдээжедип турар.

Механизастатынган шаңны дерип организастаарынга совхозтуң агроному эш Горошкин, механизастатынган шаңның эргелекчизи эш Акимов, дарганнар эштер Сорокин, Кара-оол болгаш токарь эш Татарников олар улуг күзел-биле болгаш кызымак ажылдап турарлар.

Области тараа дужаалгазының чоруп турарының медээзи

(Сентябрь 10-да, хуу-биле)

РАЙОННАР	күүседип турары.	Оон иштинде кызылтас	РАЙОННАР	күүседип турары.	Оон иштинде кызылтас
1. Чаа-Хөл	134,9	157,4	7. Каа-Хем	59,3	70,9
2. Эрзин	117,5	118,6	8. Барыын-Хемчик	51,0	45,8
3. Кызыл	103,2	99,7	9. Бай-Тайга	48,5	59,4
4. Чөөн-Хемчик	96,1	95,2	10. Сүт-Хөл	47,0	60,1
5. Тес-Хем	72,9	38,3	11. Таңды	37,2	38,3
6. Улуг-Хем	70,7	70,3	12. Өвүр	35,9	21,0
			13. Бии-Хем	32,6	21,6

ССР Эвилелиниң Шериг Министриниң ДУЖААЛЫ

1952 чылдың сентябрь 14. № 95. Москва хоорай.

Эштер танкистер болгаш танк тудукчулары!

Эштер солдаттар болгаш сержантылар!

Эштер офицерлер болгаш генералдар!

Бо хүн совет улус болгаш оон армиязы танкистерниң Хүнүн демдеглеп эрттирип турар.

Танкистер Хүнүнүң байырлалын таварыштыр силерге байыр чедирип, амыр-мендиңерни айтырып тур мен.

Совет танкистерниң болгаш танк тудукчуларының мурнунга Коммунистыг партияның, Совет Чазактың болгаш эш **Сталинның** боду-биле турган сорулгаларын күүседиринге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун күзедим.

Танкистер Хүнүн демдеглээри-биле **дужаарым болза:**

Бо хүн, 1952 чылдың сентябрь 14-те, бистиң Төрээн чуртувустуң найсылалы—Москвага болгаш эвилелдешкен республикаларның найсылалдарынга артиллерияның чээрби удаа даштаашкыны-биле салют кылыр.

Совет танкистер болгаш танк тудукчулары делгерезин!

Маадырлыг совет улус болгаш оон алдарлыг армиязы делгерезин!

Совет Чазак делгерезин!

Бистиң бүгү тиилелгелеривистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи—Бүгү-эвилелдиң Коммунистиг (большевиктер) Партиязы делгерезин!

Бистиң улуг баштыңчывыс болгаш башкывыс, Совет Эвилелиниң Генералиссимузу эш **СТАЛИНГА** алдар!

ССР Эвилелиниң Шериг Министри
Совет Эвилелиниң Маршалы А. ВАСИЛЕВСКИЙ.

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге материалдарны коммунистер чугаалажып турар

Тыва областың девискээринде партия эге организацияларының хуралдарынга коммунистер болза, беш дугаар беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизинің директиваларының төлевилелин база партияның чаа Уставының төлевилелин политиктиг бедик идепкей-биле чугаалажып турар.

1951—1955 чылдарда ССРЭ-ниң хөгжүлдезинің беш дугаар беш чыл планының талазы-биле ВКП(б)-ниң XIX съездизинің директиваларының төлевилели болза, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң программазы болурун тодаргайлап турар болгаш совет улустуң материалдыг чаагай амыдыралының, культурлуг деңнелиниң улам-на ыңай улуг өзүүшкүнүн хандырар деп чүвени партия хуралдары демдеглеп турар.

Коммунистерниң болгаш ажылчы чоннуң хуралдарынга үнүп турар саналдар областың ажыл-агый, культура тургузуушкунун хөгжүдерининң беш чыл планынга киирзе чогуур чүүлдерни илередип турар. Обласка саазын болгаш шил бүдүрүлгелерин чоокку үеде тургузарының, Енисейге суг күжү-биле ажылдаар улуг күштүг электристанцияны тударының, Абакан—Қызыл демир орук тудуунуң белеткелин чорударының болгаш ону эгелээринин, Енисейниң Қызыл хоорай дужунга көвүрүг тургузарының эргежок чугулазының дугайында хөй-хөй саналдар болгулаан.

* * *

«Тувинская правда» солуннуң редакциязында партия эге организациязының хуралынга эш Курченкониң чугаалааны болза: Қызылга эът комбинадын аъш-чем комбинадын, электристанциязын болгаш септелге заводун тудуп доозарынга Қызылдың бүгү күш-ажылы күжүн эки мобилизастаар херек.

Ол-ла хуралга эш Межова болза, парлалга бажыңын, уруглар яслизин болгаш уруглар шөлүн тудуп тургузарын областың беш чыл планынга киирзе чогуур деп чугаалаан.

Болуп эрттип турар хуралдарга холбаштыр социалистиг ажыл-агыйның планныг сорулгаларын күүседир дээш чарыш калбарган. Чарышка киришкен кижилер болза, тургузукчу күш-ажылдың чаа-чаа чедишкиннерин көргүзүп турар.

Партияның өскерткен Уставының төлевилелинің талазы-биле чугаалажыышкынга коммунистер идепкейлиг киржип турар. Олар болза, боттарының чугааларынга өскерткен Уставтың төлевилелин деткип, аңаа немелде саналдарын берип турар. Үнүп турар чаа-чаа саналдар бистиң партиявыстың уставтыг негелделерин улам шыңгыырадырынче угланган.

ВКП(б) хооркомунуң партия эге организациязында коммунист эш Ломакин мындыг саналды киирген: Уставтың ийиги параграфында «Өскениң күш-ажылын мөлчүвес...» деп сөстерни казыыр, оон ыңайзын төлевилелде текст ёзугаар ажыглаар. Чүге дээрге, чуртка социализмни тургусканының базазынга үндезилээш, Совет Эвилелинде кижини кижи дарлаар байдал узуткатынган. Чепсек болгаш бүдүрүлгениң херексели өскениң күш-ажылын мөлчүүрүнүң аргазынга ажыглатынмайн турар, ол ам бисте ниитиниң социалистиг өнчүзү болган болгай. ССРЭ-де дарлаар аңгы чок деп чүвени бис бүзүреткен болгай бис.

* * *

Тожу районнуң девискээринде партияның 10 эге организациялары боттарының хуралдарынга өскерткен Уставтың төлевилелин чугаалажып эрткилээн. Шупту 31 коммунистер боттарының саналдарын берген.

Коммунист эш Тажыжык Уставтың 11 дугаар параграфының дугайында санал берген: партияның хооркомунуң болгаш райкомунуң кежигүнүнге соңгуткан коммунистерниң персонал херээн оон ажылдап турар черинде болгаш учёдунда турар эге организация көөр эргени тыпсыры чугула. Чүге дээрге, ол коммунист эге организацияның секретари болгаш коммунистери база эки билир болгай.

Ажык тып турар колхозчу өг-бүле ээзи болгаш инвалид коммунистерниң партия дадывырын төлээриниң тодаргай хемчээлин Уставка айтыры чугула деп коммунист эш Үзек күзеп чугаалаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчеглиг съездилерин 5 чыл иштинде бир удаадан эвээш эвес катап чыылдырар леп Уставка айытса чогуур деп коммунист эш Шыырыпчык саналдаан. ССРЭ-ниң хөгжүлдезинің беш чыл планнарының түннелдериниң маңаа холбаштыр үнүп турары онза таарымчалыг болуп турар-дыр деп ол чугаалаан.

— Уставка партия эге организациязының хуралын айда ийиден эвээш эвес чыылдырарын айтыры чугула — деп бодунуң саналын ВКП(б)-ниң Тожу райкомунуң секретары эш Намзын киирген. Эге организацияның хуралынын шиитпири коммунистерниң 50 хуузундан хөйү киришкенде күштүг болуруп Уставка айтыр деп ол саналдаан. Оон ыңай Уставтың 35 дугаар параграфынга оон бир саналы болза, «Совет Эвилелиниң компартиязының Төп Комитеди ТК-ның чанынга партия контролюнуң комиссиязын организастаар» деп чазалга киирер. Үүге дээрге, комитеттиң чанынга комитет эвес, а комиссия турар ужурлуг.

* * *

Эрзин районнуң коммунистери партияның өскерткен Уставының төлевилелин чугаалажып көөрүн үргүлчүлеп турар.

Коммунист эш Оолак болза, партия кежигүнүнүң Устав төлевилелинде бижээн хүлээлгелеринге партийжи даалгалыг турарын айтыр болгаш партийжи даалгаларның күүселдезинің дугайында эге организацияга бот-отчёттуг турарын шыңгыырадып айтыр деп саналды киирген.

Устав төлевилелинің 42 болгаш 50 дугаар параграфтарында айтып турар партияның область, край болгаш республика база хоорай, район комитеттериниң секретарьларынга соңгудар эштериниң партия стажын ам-даа узадыр. Партияның үр чылдар стажын болгаш ажылдың хөй дуржулгазын эрткен партийжи ажылдакчыларны аңаа шилип алырын ол хандырар деп эш Оолак уламчылап чугаалаан.

Өскерткен Уставтың төлевилелин чугаалажып турар үеде, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди бүгү-ле хемчеглер-биле калбартырын, коммунистерниң политиктиг серемчилелин бедидериниң дугайын санал бергеннер онзалап демдеглеп турганнар. Партия организацияларының ажылының четпестерин, чамдык коммунистерниң чурум чок үүлгедишкиннерин санал бергеннер шыңгыызы-биле шүгүмчүлеп турганнар. Черде болуп турар хуралдар ВКП(б)-ниң XIX съездизинге материалдарны болгаш партияның өскерткен Уставының төлевилелин ханызы-биле өөреницинче бүгү коммунистерни болгаш партия кежигүнү эвестерни кыйгырып турар. Бо материалдарны ажылчы чоннуң оргузунга агитколлективтер калбаа-биле таныштырып турар.

Бо чылын бистиң областа институт дооскан дыка хөй аныяк башкылар келген.

Чурукта: Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозта келген башкылар: (оң талазындан солагай талазынче) Г. Лукоянова, И. Александрина, Н. Сергеева, И. Коробова болгаш Е. Жердева. Олар бо чылын Горькийниң башкы институдун доосканнар.

Чуруу **А. Ермолаевтии.**

Бижик өөредилгезин экижидер

Обласка бижикти билбес болгаш биче билир чорукту узуткаарын олзалап көргеш, ВКП(б) Тыва өбкому болгаш область Совединиң күүскому 1949 чылда-ла доктаал үндүргеш, обласка бижик билбес чорукту узуткаарының планын бадылаан.

ВКП(б) обкомунуң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскомунуң ол айтыышкыны Улуг-Хем районда күүсетинмейн турар.

Эрткен 1951 чылдың март айдагы түннелинден алырга районда 581 кижи бижик билбес болгаш 984 кижи биче билир болган. Оларны бижик бөлгүмүнге шуптузун хаара тутпаанындан 1952 чылдың эгезинде районда база-ла муң ажыг бижик билбес болгаш биче бижиктиг кижилер өөретинмээн хевээр артканнар.

1952 чылдың эгезинде 36 кезек черге бижик өөредилгезинің бөлгүмнерин организастааш, аңаа 52 культармейжилерни башкылаткылаан. Ынчалза-даа ол бөлгүмнер часкы тарылга эгелегиже чедир ажылдагылааш, боттарының ажылын колдуунда-ла соксатканнар.

Районда бижик өөредилгезинге мындыг хайгаарал чок чоруктуң колла чылдагааны болза, бижик өөредилгезинің ажылын ВКП(б) райкому район Совединиң күүскому багай удуртуп турганындан болуп турган.

ВКП(б) райкому болза, бижик билбес болгаш бижикти биче билир чорукту узуткаарының ажылын эки түннелдиг чорударынче районнуң партия, комсомол организацияларының, улус өөредилгезинин, культурачыдыышкын албан черлерининг болгаш көдээ Советтериниң ажылының харыысалгазын бедитпейн турган болгаш оларның ажылын контрольдавайн турган. Оон түннелинде ол организациялар бижик өөредилгезинің ажылын колдуунда-ла ёзу барымдаалап чорудуп турган боордан башка оон политиктиг ужур-утказын ханызы-биле үнелевейн келгеннер. Мындыг чоруктуң чылдагааныдан эрткен 1951 чылда районга бижик өөредилгезинге чарыгдаары-биле күрүнеден үндүрген 29.800 түннүг рубльдин чүгле 3775-жи чарыгдатынган.

Районда Ворошилов аттыг, Жданов аттыг, Димитров аттыг, Мичурин аттыг колхозтарның баштаар черлериниң даргалары, партия эге организацияларының секретарьлары, ол ышкаш Шагаан-Арыг хоорай Соведи, Ийи-Тал, Хайракан суму Советтери бижик өөредилгезинің ажылын онза багай байдалга тургускан. Олар бижик билбестерниң санын безин четче билбес болгаш культармейжилерге бижикке өөренирлерни хуваап бербээннер.

Сумуда бижик өөредилгезинің ийи бөлгүмү бар, ында 62 бижик билбес, 75 биче бижиктиг кижилер өөренип турар, оларны 3 культармейжилер башкылап турар деп Көк-Чыраа суму Совединден ВКП(б) райкомунга шын эвес информация киирип турар чорук болза, ол суму Совединиң даргазының ажылды экижидер күзелин эвес, харын партияны, күрүнени мегелээр дээн бак чорукту кылып турарын илередип турар-дыр. Меге сан бижип, ажылдың четпезин чажырып, бодун оожуктурар чорукту кылбайн, ажылды экижидери дээш ажылдаан болзэ, ажыл-херекке дузалыг болур ийик.

Районга бижик өөредилгезин экижидериниң дугайында айтырыгны бо чылдың июльда ВКП(б) райкому бодунуң бюрозунга чугаалашкаш, тодаргай доктаалды үндүрген.

Ам сорулга болза, ол доктаалды ажыл-херек кырынга боттандырар дээш бижик өөредилгезинің ажылын эде тургузуп, күжениишкинниг ажылдаары болур.

А. ЧЮЛДҮМ.

Колхозтарга ногаа культураларын нептередир

Ногаа аймаан Тыва автономнуг областың девискээринге тарып өстүрери таарымчалыг болгаш ол талазы-биле улуг чедишкиннерни чедип ап болур дээрзин дуржулга херек кырында көргүзүп турар.

Эң ылангыя картофель болза, аъш-чем аймааның чугула культуразы болур. Картофель үүгле кижиниң чеминге кирер эвес, харын оон-биле кады мал чеминге база кирер.

Ногаа культураларының болгаш картофельдиң ажык-дузазын чедир үнелеп көргенинден Сүт-Хөл районнуң «Большевик» колхозунуң баштаар чери ол культураларны өстүренринче улуг кичээнгейни салган.

Колхоз бо чылын картофель тарыыр планын 150 хуу күүсеткен. Колхоз үүгле тарыыр планын ажыр күүсеткен эвес, харын мурнакчы агротехниктиг чурумнарны бүгү-ле участоктарга сагып турар. Колхозтуң картофель шөлүнүң гектар бүрүзүнге 10—10 тонна өдекти төккен. Чазын тарыыр мурнунда шөлдү суг-гарган. Бо бүгү хемчеглериниң ачызы-биле картофель тергиин эки үнген.

«Большевик» колхозтуң эш Дамчайга удурткан 10 колхозчулардан тургустунган ногаа өстүрер бөлүү картофельдиң ажаалгазын кончуг эки чоруткан. Оон ангыда 1,25 га турнелти, 0,20 га огурецти, 0,10 га морковьту, 0,05 га согунаны, 0,20 га свёкланы, бичии редисканы база өстүрген. Ногаачы колхозчулар районнуң агрономнарының сүмедузаламчызын соксаал чокка ап турганнар. Ынчангаш «Большевик» колхоз бо чылын ногааның бедик дүжүдүн ап турар.

АФОНИН,

Сүт-Хөл районнуң көдээ ажыл-агый киллизининиң кол агроному.

Мурнакчы малчыннар

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чыл ою» колхозунуң дуржулгалыг малчылары ниитиниң малын өстүрер талазы-биле эвээш эвес чедишкиннерлиг болуп турар. Хойжу М. Мөнге 340 хойдан 317 хураганны менди өстүрүп турар. Бодунуң хайгааралында турар бүгү хойларны янзы-бүрү чылдагааннардан өлүп хораар чоруктарга таварыштырбайн, оларның ажаалга, кадарылгазын шын организастаарынга могашылаг чокка ажылдап турар.

Колхозтуң чылгы мал фермазында ажылдап турар эш Алдын-Сарыг чылгы малды өстүрер сорулга-биле малдың кызыраар чоруктарын болдурбайн зооветеринарлыг хемчеглерни үргүлчү ап, эки оттуг, суг-луг черлерге хөй удаа солуштур одарладып, күш-деңгелин эки семир тип турганындан бо чылын колхозтуң 66 кулуннар өстүрүп алыр планын 91 баш кылдыр ажыр күүседирин чедип алган.

М. МИРЧИН.

Он ийи чылда кадарган

Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда «Совет Тываның беш чыл ою» көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннарының аразында 57 харлыг эш Холажыктың ады бир көскү черни эзлеп турар. Ол болза, Дус-Даггa МЧАЭ турардан бээр ам 12 чыл иштинде үргүлчү чылгы кадарып келген болгаш малдың чаш төлүн чыл бүрү менди доруктуруп келген. Бо чылын төрээн 83 бенин 83 кулунун менди өстүрүп турар. Чылгы малдың ажылынга оон дуржулгазы улуг болгаш бодунуң хүлээнген ажылы дээш эрес чүткүлдүг ажылдап турар.

Эш Холажык ышкаш мурнакчы малчыннары колхозта улам көвүдеп турар. Коммунист эш Ийма бо чылын хойдан 183 хураганны, эш Лопсан 90 хойдан 100 хураганны бүрүн камгалап алган.

Ш. КОНЧУГ.

Совет Армияның күчүлүг согуушкун бээр күжү

Бо хүн совет улус, Совет Армия танкистерниң Хүнүн байырлап турар.

Бистиң бронетанкылыг болгаш механизастатынган шериглеривистиң Ада-чурттуң дайынынга шылгарангай дайынчы алдар-хавыяазын, совет танк тудугжуларының алдарын демдеглевиштаан, ССРЭ-ниң ажылчы чоннары боттарының маадырлыг танкистериниң, оларның кайгамчыктыг маадырлыг чоруунуң болгаш бирги чергениң дайынчы техниказының дугайында чоргаарланып турарлар.

Ол ышкаш Россия болза, танкының төрээн чурту деп чүвеге совет кижилер чоргаарланып турар.

1911 чылда, орус инженер В. Д. Менделеев дайынчы илчирбелиг машинаның техниктиг төлевилелин кылган. Делегей дайынының эгезинде делегейге бир-ле дутаарында танкының хевирин Россияга кылган, а ол танк шылгалданы чедишкиниг эрткен. 1915 чылдың ортаа үезинде орус инженерлер илчирбелиг танкының хевирин кылганнар. Ол ажылга орустуң улуг эртемдени Н. Жуковский болгаш конструктор, амгы академик А. А. Микулин олар киришкен.

Ол дээди чогаадылгалар болза, хаан эрге-чагыргалыг Россияның дүжүметтериниң багындан болгаш ол ышкаш Россияның үлетпүрүнүң чавыс деңнелинден ол үеде хөгжүвейн барган. Ынчангаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга чедир бистиң чуртувус бодунуң танк үлетпүрү чок турган. Үүгле революция сөөлүнде Россияның хосталган улустары эртемниң, техниканың, литератураның болгаш уран-чүүлдүң бүгү адырларынга боттарының чогаадыкчы күштерин көргүзериниге кызыгаар чок арганы алган. Совет Армия чаа-ла тургустунуп эгелээнде оон составынга танк кезээ база төртүүлүп келген. Бир дугаар автоброне отрядын 1918 чылдың февральда тургускан. Олар Нарва, Псков чанынга болгаш Царицын фронтузунга болган тулчуушкуннарга киришкен.

1919 чылда Владимир Ильич Ленин, Қызыл Армияга танкылар бүдүрүлгезин организастаар дугайында Сормовский заводунуң ажылчыннарынга чугаалаан. 1920 чылдың августа бир дугаар танкыны бүдүрүп үндүрген, ол үеден эгелээш ада-чуртунуң бүдүрген танкыларын Совет Армия ап эгелээн.

Сталинчы беш чыл планнарының чылдарында, социалистиг индустриализацияның түннелинде Совет Эвилелинге күүлүг үлетпүрү тургузуп-канда танк бүдүрүлгези аажок калбарган. Даштыкы чурттарның конструкторлары боттарының танкыларын кылбышаан, совет машиналарның онзагай байдалын дүжүрүп алырын оралдажып турарлар, ындыг болза-даа оларның оозундан үүдаа болбайн турар.

Бронетанкылыг болгаш механизастатынган шеригге мергежилдиг кадрлар белеткээринче партия, чазак болгаш эш Сталин улуг кичээнгейни салып турар. 1932 чылда эш Сталинның эгелекчи саналын ёзугаар делегейде бир дугаар бронетанкылыг болгаш механизастатынган шеригниң Шериг Академиязын тургускан, ол ышкаш танк школалары, училищелер, курстар база тургустунган.

Совет чазактың, большевик партияның болгаш эш Сталинның сагыш салыышкынының ачызында бистиң бронетанкылыг болгаш механизастатынган шериивис Совет Армияның күчүлүг согуушкун бээр күжү кылдыр өскен.

* * *

Бистиң бронетанкылыг болгаш механизастатынган шериглеривистиң мөге күжү бистиң Төрээн чуртувустуң туруп келгенинде болган дайынларның ең-не бергези—Ада-чурттуң Улуг дайынының тулчуушкуннарынга тодаргай көзүлген.

Дайынның хенертен халдаан чоруу дайын эгезинде аңаа түр элээн таарымчалыг байдалды берген. Гитлержилер болза, барыын Европага болган тулчуушкуннардан алган элээн дуржулгалыг хөй шериглиг турганнар. Қолдуунда бүгү барыын Европа чурттарының үлетпүрү гитлержи армияны хандырып турган. Гитлержилер Совет Эвилелинче халдаар үезинде танк болгаш ужар-чүүлдүң сан талазы-биле элээн артык күштүг турганнар.

Гитлержи шериг машиназының согуушкунун чүгле улуг Сталинга удурткан Совет Армия, совет улус шыдажып болур турган. Шеригниң өске кезектериниң ангыда дайынның кара-сагыштыг кадыг согуушкунунга танкистер база шыңгыы харыылап турган.

Эш Сталинның 1941 чылдың ноябрьда чугаалааны болза:

«Бистиң танкыларывыс шынар талазы-биле немец танкыларны ажып турар, а бистиң маадырлыг танкистеривис болгаш артиллеристеривис мактатынган немец шериглерге хөй санныг танкылары-биле дезер чоруктарны чаңгыс эвес катап таварыштырганнар. Ындыг-даа болза, бистиң танкыларывыс немецтерниинден ам-даа каш катап эвээш. Немец армияның түр чедишкининиң чажыды ында».

Немецтерниң танк санының талазы-биле артык күштүүн чок кылыр—деп харыысалгалыг сорулганы улуг баштыңчы совет улустуң мурнунга салган. Ол сорулганы күүседирде дайынчы машиналарның болгаш дайзынның танкыларынга удур демиселдиң бүгү чепсээниң бүдүрүлгезин каш катап улгатырары чугула турган.

Эш Сталинның кыйгырыын бүгү улус изии-биле деткээн. Бүдүрүлгелерге, ең ылангыя чурттуң чөөн районнарынче көжүрген бүдүрүлгелерге танкылар бүдүрүлгезин кончуг дүрген эде тургускан. Танк болгаш өске-даа чепсеглээшкин тудуушкунунга бүгү улустуң хөренги чыылдазы калбарган. Аңаа совет патриоттар 6 миллиард ажыг рубльди киирген.

Дайынның ийи дугаар чылында-ла дайзынның танк талазы-биле артык күжү чок кылдынган, а сөөлгү чылдарында Совет Армияның танкыларының саны гитлержи шеригниң танкыларының санындан ыракта хөй апарган. Дайынның сөөлгү үш чылдарында бистиң үлетпүрүвүс чыл бүрүде ортумаа-биле 30 муң танкыларны, боду хөделир бооларны болгаш бронемашиналарны бүдүрүп турган.

Бистиң бронетанкылыг болгаш механизастатынган шериглеривис Ада-чурттуң Улуг дайынының қадыг-дошкун тулчуушкуннарынга улуг рольду ойнааннар, а совет танкистер бедик алдарны чаалап алганнар. Оларның дайынчы мергежили чаа-чаа тулчуушкун бүрүзүнге-ле өзүп турган.

Сталинградтың төөгүлүг тулчуушкуну совет бронетанкылыг болгаш механизастатынган шеригниң төөгүзүнге алдарлыг арынны бижээн. Эш Сталинның планын ёзугаар боттандырган бронетанкылыг болгаш механизастатынган катыжыышкынарны ажыглап тургаш, дайзынның хөй санныг шериин бүзээлээш чок кылырының манёвру Совет Армияның оперативтиг уран аргазының бир кол үүлү апарган.

Курск чанынга болган тулчуушкунга немецтер чидирген инициативазын эгидип алырын дыка оралдашканнар. Ол улуг тулчуушкунга совет танкистер шеригниң өске кезектериниң деткимчези-биле дайзынның күчүлүг бөлүүн чылча шапкан болгаш немец-фашистиг армияны буураашкынга таварыштырган. Бронетанкылыг болгаш механизастатынган шериг шеригниң өске кезектериниң деткимчези-биле камгалалгаа, халдаашкынга-даа улуг күш деп чүвени Курск чанынга болган тулчуушкуннарның дуржулгазы көргүскен.

Империалистиг Японияны чылча шаварынга бронетанкылыг болгаш механизастатынган шеригниң дайынчылары улуг рольду ойнаннар.

Совет танкистерниң алдар хавыязын Төрээн чурт бедии-биле үнелээн. «Фашистиг Германияны болгаш империалистиг Японияны тиилээриниң херээнге Совет Армияның бронетанкылыг болгаш механизастатынган шериглерин Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында улуг рольду ойнаан. Тулчуушкуннуң шөлдеринге совет танкистер чижек чок эрес-маадырын көргүскен болгаш Төрээн чуртунуң мурнунга хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеткеннер» деп эш Сталин айыткан.

Бистиң чурттуң алдары болгаш хамаарышпас чоруу дээш тулчуушкуннарга эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш мунгмун танкистер чазак шанналдары-биле шацнаткан. 1142 танкистерге Совет Эвилелиниң Маадыры деп атты тывыскан, оларның 16-зы ийи дапкыр маадырлар болган.

ССРЭ дайын үезинде биче-даа сулараваан, харын мурнундаазындан-даа артык быжыккан болгаш күштүг апарган. Бистиң армиявыс бирги чергениң техниказы-биле бүрүн чепсегленген болгаш ССРЭ-ниң авторитеди делегейге алгаан.

Бистиң үлетпүрүвүс көстүп көрбээн бедик темпи-биле хөгжүп турар, социалистиг көдээ ажыл-агый улуг чедишкиннерни чедип алган. Бойдусту чаартырының сталинчы улуг планы чедишкиниг боттанып турар. Бистиң чурттуң ажылчы чоннарының чаагай амыдыралы болгаш культурлуг деңнели үргүлчү өзүп турар.

Ленин—Сталинның улуг партиязынга сорук киирткен Совет Эвилелинин улустары боттарының бүгү күштерин коммунизм тургузарының херээнге берип, тайбың күш-ажылынга чаа-чаа чедишкиннерин чедип ап турда, америк-англи империалистер делегейниң чаа дайынын белеткевишаан, чепсек эңдере бүдүрүлгезин күштелдирип, боттарының армиязын үргүлчү көвүдедип турар.

Ындыг болза-даа, бистиң Төрээн чуртувустуң тайбың болгаш айыыл чок чоруун бодунуң улузунуң алдарлыг оолдары, дайынчы хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседип турар Совет Армияның дайынчылары камгалап турар деп чүвени делегейниң чаа дайынын кыпсырын оралдажып чоруур кижи бүрүзү сактыр ужурлуг.

Бистиң танкистеривис болгаш танк тудугжуларывыс бүгү совет улус-биле кады танкистерниң Хүнүн бо чылын ССРЭ-ниң ажылчы чоннары ВКП(б)-ниң XIX съездизинге чедишкиниг ужуражыр дээш чаа-чаа күш-ажылчы улуг чедишкиннерлиг ажылдап турарының үезинде байырлап турарлар.

Бодунуң алдарлыг байырлалын эрттирбишаан, совет танкистер, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң бүгү дайынчылары-биле бир дөмей тайбың болгаш демократия дээш демиселчиларниң хөй миллион армиязының мурнунда чоруп орар совет улустуң тайбың күш-ажылын шынчы камгалап турарлар.

М. ВОЛКОВ,
танк шериглериниң гвардия генерал-лейтенантызы.

Күрүне дугайында генийлиг ленинчи ажыл

Үжен беш чыл мурнунда, 1917 чылдың август—сентябрьда, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының улуг баштынчызы болгаш башкызы В. И. Ленин «Күрүне болгаш революция» деп бодунуң өлүм чок чогаалын бижээн. Ол болза, Россия социалистиг революцияның бүдүүзүнге турган үе. Революстуг хайныышкын Европаның өске-даа элээн хөй чурттарынга болуп турган. Делегейниң бирги дайыны болза, капитализмнин ниити кризизиниң көрүнчүктелиишкини болур, ол дайын кризисти улам чидиглендирген болгаш ханылаткан, делегей капитализмин кошкадып, империализмниң фронтузунуң частырынга, чамдык чурттарга пролетар революциязының тиилээринге таарымчалыг байдалды тургускан. Шак ындыг үеде күрүне дугайында демисежип турар пролетариаттың талазындан ону канчаар көөр дугайында айтырыг чүгле теория-биле эвес, харын политика болгаш практика талазы-биле бирги чергениң ужур-дузалыг болу берген.

Ажылчын ангыдан өскерилгеп, империализмниң камгалакчыларының лагеринче шилчип кирген II интернационалдың баштынчылары болгаш теоретиктери марксизмден оон революстуг шынарын уштуп октаптарын, Маркс—Энгельстиң улуг өөредиин өлүг догма болдурарын оралдажып турганнар. Социал-шовинистер буржуазия биле пролетариаттың ангы талазы-биле эптежирин оралдажып, капитализмден социализмче шилчилге ангы демисели чокка, пролетар революциязы болгаш пролетар диктатуразы чокка болдунар деп, маркстыындан ойзу бадыткап турганнар. Буржуаз күрүне болза, мөлчүкчүлер биле мөлчүткеннерни эптештирер болгаш бүгү ниитилелдиң эрге-ажыктарын камгалаар чүве дижип олар бадытка-вышаан, күрүне ангыларның кырында турарының бужар либераль-буржуазчы теориязын пропагандылап турганнар. Россияга социал-шовинистер—меньшевиктер болгаш эсерлер—февральдың буржуаз-демократтыг революциязының соонда тургустунган контрреволюстуг түр чазактың составынга киргеннер, буржуазияның диктатуразын быжыглаарынга идепкейлиг дузалааннар.

Күрүне дугайында социал-реформистиг «теорияларның» буржуаз утка-шынарын чаза-шавары, пролетариаттың хосталгалыг демиселиниң херээнге оларның улуг айыылдыын туюлунга чедир илередири эргежок чугула турган. «Күрүне болгаш революция» деп номнуң баштайгы үндүргениниң киирилдезинге В. И. Ленин болза, «Ниити буржуазияның, эң ылангыя империалистиг буржуазияның саңлдарындан ажылчы массаларны хостаары дээш демисел, «күрүне» дугайында оппортунистиг бужар-баңк бодалдар-биле демисел чокка болдунмас» деп айыткан. (Чогаалдар, том 25, арын 356).

«Күрүне болгаш революция» деп бодунуң генийлиг ажылынга В. И. Ленин эртемниг социализмниң үндезилекчилери Маркс биле Энгельстиң күрүне дугайында шынныг үзелдерин катап тургускан болгаш күрүненің оппортунистиг, социал-шовинистиг теорияларынга өлүмнүг согуушкунну таварыштырган. Империализм үезинде пролетариаттың ангы демиселиниң дуржулгазын байытпышаан, Ленин капиталистиг ниитилелди коммунистиг ниитилелче революсчу чаартырының кол чепсээ пролетариаттың диктатуразының дугайында марксизмнин өөредиин бүгү тала-биле үндезилеп сайзыраткан.

I

«Күрүне болгаш революция» деп В. И. Лениннин ному—марксизмнин чогаадыкчы хөгжүлдезинин кайгамчыктыг үлегери болур. Ол номда В. И. Ленин болза, күрүненің тывылганының чылдагааннарын ханы илереткен, күрүне дээрге ниитилелде ангылар чөрүлдээлериниң эптеш чогун көргүскен.

«Кажан-даа, каяа-даа, бир тээ, ангылар чөрүлдээлери мырынай эптежип шыдавас апааргa, ол черге күрүне тыптыр. Харын-на, күрүненің догуннаашкыны болза, ангылар чөрүлдээлери эптеш чок деп көргүзүп турар» (Ол томда, арын 358—389).

Ынчангаш бо чугула болгаш үндезин айтырыг талазы-биле бүгү хевирниң оппортунистери марксизмни хажыдып, нүгүлдеп турганнар. Бир талазында, олар болза, ангыларны эптештиреринің органы күрүне болур деп көргүзүп турганнар, а өске талазында—күженишкиниг революция чокка, мөлчүкчү ангыларның күрүне эрге-чагыргазының аппарадын чок кылбайн тургаш ажылчы чоннуң хосталгазы болдунар деп көргүзерин оралдажып турганнар. Реформистерниң «тайылбырларындан» В. И. Ленин чүү-даа артырбаан. Эрги, мөлчүкчү (кул эдилелиниң, феодалдың, буржуазияның) хевирлерниң күрүнелериниң бүгү хевирлери мөлчүкчүлерниң мөлчүттүргеннери ангы талазы-биле тергиндээриниң чепсээ болурдан өске чүү-даа эвес деп В. И. Ленин көргүскен.

Марксизм-ленинизмниң ол түннелдерин сайзырадып, тодаргайлавышаан, эш Сталин болза, эрги хевирнин күрүнелериниң ажыл-чорудулгазы ийи кол функциялар-биле годаргайлатынар деп айтып турар: иштики (кол) мөлчүттүрүп турар улуг кезекти түгеннеп тудар болгаш дашты кы (кол эвес)—өске чурттарның девискээринден бодунуң күрүнезиниң девискээрин калбартып алыр ийикпе азы өске күрүнелерниң талазындан халдаашкындан бодунуң күрүнезиниң девискээрин камгалаар.

Ынчангаш канчаар-даа аажок хөй санныг онза эргелиг дүжүметтер полиция, үргүлчүнүң армиязы, карабажың болгаш өске-даа буржуаз күрүненің чугула болгаш чарлып болбас черлеринде турар. Ниитилелге ангылар чөрүлдээлери улам күштүг чидигленген тудум-на массаларны мөлчүп дарлаарының аппарады улам-на улуг апаар, капиталистиг ниитилелде буржуазия болза, күрүне аппарадын оларның боттарының орулгаларын камгалаарынга «байлактарның» бүгү эрге-чагыргазын хандырарынга ажыглап турар.

Империализмниң үезинде буржуаз күрүненің дарлалы шыдажыр аргажок онза берге апаар, оон характерлиг онза түүлү капиталистиг монополияларның болгаш саң-хөө олигархиязының тергиидээшкини болур. Империализм дээрге реакцияның бүгү-ле тала-биле күштелиишкини, ажылчы чоннуң амыдырал эрге-ажыынче капиталдың калчаалыг шавыышкыны болур. Ажылчы массаларны кээргел чокка базарынга, эжелекчи, дээрбечи дайыннарны чорударынга империалистиг буржуазия канчаар-даа аажок улуг бюрократтыг, шериг машиназын тургузуп турар.

Улуг капиталистиг чурттарда, хамыктың мурнунда АҚШ-та бүгү күрүне машиназы миллиардерлерге болгаш миллионерлерге бараан болурунга тургустунган. Ында күрүне аппарадын капиталистиг монополияларның кончаа орулгаларын камгалаарынга, делегейниң чаа дайынын белеткээринге ажыглап турар. АҚШ-тың империалистиг буржуазиязы буржуаз-демократтыг хосталгаларның сөөлгү артынчыларын узуткап, полицей-фашистиг методтарның эргелелин тургузуп турар.

«Күрүне болгаш революция» деп номунга В. И. Ленин болза, парламентаризмниң чурттарында «арыг» демократия туруп турар дээр дугайында империализмниң социал-демократчы айбычыларының арынүүр көөр болгаш авыяасчы бодалдарын илередип чаза шапкан. Буржуаз демократия дээрге, монополистиг капиталдың бүгү күштерин дуглап турар күрүне политиктиг шырыңма болур.

«Демократтыг республикага «байлактарның» бүгү эрге-чагыргазының шынчызы үүл дээрге, ол капитализмниң политиктиг багай шырыңмадан хамаарылга чогунда» деп Ленин айыткан (ол-ла номда, арын 365).

Ол шырыңма-биле шыптынып алгаш капитал болза, бодунуң эрге-чагыразын буржуаз-демократтыг республикага кижилерни, албан черлерин, партияны канчаар-даа солуурга ол эрге-чагырга чайгылыш дивес хире, шак ындыг идегелди тургузуп ап турар.

Капиталистиг ниитилелде үзе шаптырган меге, нүгүлдүг демократияны, байларга—эвээш кезекке демократияны көрүп турар бис деп Ленин демдеглээн. «Америкадан Швейцарияга чедир, Франциядан Англияга чедир кандыг-даа парламентилиг чуртта ёзулуг күрүне ажылын дуюкаа кылып турар, ону департаментилер, концеляриялар, штабтар күүседип турарлар. «Бөдүүн улусчу» деп үрдүндүр хөөредир тускай сорулга-биле парламентилерде чүгле байбан чугааларның шуугаазыннары чоруп турар. «АҚШ-тың болгаш Англияның амгы «барыын демократиязын» буржуаз парламенти дугайында бо ленинчи кайгамчык характеристиканы канчап-даа чаза-шаап шыдавас, ол чурттарда парламентилерге шырыңмалатынып алган, саң-хөө башкарыкчылары—тайбынның болгаш улустарның хосталгазының хоралыг дайзыннары калчаарап турарлар.

II Интернационалдың ирий берген артынчылары—барыын социалистер күрүнени ангыларның кырында турар кандыг-ла бир күш деп көргүспүшаан, буржуаз күрүнени аскы көвүктелгиже камгалап турарлар. Барыын социалистерниң баштынчылары америк империализмниң мурнунга бараан болбушаан, «бүгү делегей күрүнезиниң» реакциялыг идеязын нептередип турарлар, ындыг күрүне АҚШ-тың айтылгазының адааңга тургустуиар ужурлуг деп турарлар. «Бүгү делегей күрүнезиниң» идеязы болза, делегейге тергиидээшкинни чаалап алырын оралдажып турар, Кореяда ханныг дайынны чорудуп турар АҚШ-тың империалистериниң дээрбечи политиказын чажырарынга чүгле шырыңма болур деп чүвени билип көөрү берге эвес. Барыын социалистер АҚШ, Англия, Франция болгаш өске-даа капиталистиг чурттарның амгы шериг-полициялыг күрүнезин «демократиянын» үлегери кылдыр көргүзерин оралдажып турарлар. Ол «демократия» полициянын резин кымчызының болгаш солдаттарның чыдазының күжү-биле ызыртынып турар деп чүвени ам кым билбес боор. Француз улустуң алдарлыг оолдары Жак Дюкло болгаш Андре Стиль оларга француз эрге-чагырга-ларның боттарының америк ээлериниң айтыышкыны-биле чоокта чаа халдаан кара-туразында, дүржок чоруу болгаш албадап күштээр бужар чоруу бүгү делгейге билдингир. Бүгү депшилгелиг элементилерни, тайбың талалакчыларын, улус массаларның эрге-ажыктарының камгалакчыларын кээргел чокка истеп-сүрери—бо үениң буржуаз демократиязының ёзулуг арны болу берген.

Буржуаз күрүне болза, капиталистиг кулданыышкынны деткииринің болгаш быжыглаарының чепсээ, империалистиг буржуазияның реакциялыг эжелекчи дайыннарының чепсээ болур. Бодунуң күрүне машиназы чокка буржуазия миллионмиллион ажылчы массаларны мөлчүп шыдавас-даа, бодунуң тергиидээшкинин тудуп шыдавас-даа, ынчангаш буржуаз күрүнени чок кылбайн тургаш, капиталдың дарлалындан ажылчы чоннуң хостаары болдунмас.

II

Социалистиг революция чоруп турар үеде, ажылчын ангы эрги күрүне эрге-чагыргазының аппарадын анаа-ла ап шыдавас, ол аппарадты сый болгаш буза шавар, бодунуң чаа күрүнезиниң аппарадын, бодунуң чаа күрүне эрге-чагыргазының чаа органын тургузар ужурлуг дээр дугайында Маркс биле Энгельстиң генийлиг өөредиин В. И. Ленин ханы үндезилээн. Капитализмден социализмче шилчилге буржуаз күрүне машиназын сый шаппайн болдунар деп бадыткап турган реформистерни-даа, күрүнени чер-ле хүлээп көрбейн турган анархистерни-даа өлүмнүг шүгүмчүлелге Ленин таварыштырган.

Марксизмде кол түүл болза, буржуазияны базарынга болгаш социализмниң тиилелгелиг тургузуушкунун организастаарынга эргежок чугула пролетар диктатуразының дугайында, ажылчын ангының революстуг эрге-чыыргазының дугайында өөредиг болур деп Ленин көргүскен. Ангылар демиселин чүгле хүлээп көрүп турары ол ам-даа марксисчи эвес дип Ленин демдеглээн. Ангылар демиселин хүлээп көөрүн пролетариаттың диктатуразын хүлээп көөрүнге чедир нептередип турар кижи, ол марксисчи болур.

Ленинизмниң ол өөредиин улам сайзыратпышаан, эш Сталин болза, революция пролетариаттың диктатуразы чокка буржуазияны тиилеп, оон эрге-чагыргазын дүжүрүп болур деп айтып турар. Ынчалза-даа, буржуазияның удурланыышкынын базары, тиилелгени быжыглаары болгаш социализмниң тургузуушкунун хандырары чүгле пролетариаттың диктатуразы ышкаш тускай арганың күжү-биле болдунар.

Капитализмден социализмче шилчилгениң үези болза, буржуазияга удур пролетариаттың эн-не кадыгдошкун ангы демиселиниң үези болур. Ынчангаш ол үениң күрүнези болза, ажылчы чоннуң буржуазияга удур чаа демократчы, чаа ёзунуң диктатуразы болган турар ужурлуг.

«Күрүне болгаш революция» деп номунга В. И. Ленин эрге чагырга дээш ажылчын ангының демиселинге марксисчи партияның ужур-дузазын онзалап шыйган. Партия—пролетариаттың дайынчы штавы, пролетар диктатуразының удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү болур.

«Ажылчын партиязын кижизитпишаан, марксизм болза, эрге-чагырганы алыр болгаш социализмче **бүгү улусту аппаар,** буржуазия чокка болгаш буржуазияга удур бодунуң ниитилелиниң амыдырал-чурттталгазын тургузарының херээн бүгү ажылчы чоннуң болгаш мөлчүттүргеннериң херээн башкызы, удуртукчузу, баштыны, чаа тургузугну башкарып, организастап шыдаар пролетариаттың авангардазын кижизидип турар»—деп Ленин бижээн. (Ол-ла томда, арын 376).

Бодунуң ажылынга В. И. Лениннин сураглыг «Апрель тезистеринге» бир дугаар-ла идип үндүргени, пролетариаттың диктатуразының политиктиг эң эки хевири болур. Советтер республиказының дугайында идеяны оон ынай сайзырадып турар. Ол ленинчи өөредигниң мурнунда бүгү чурттарның марксисчилери капитализмден социализмче шилчилгениң үезинде ниитилелдиң политиктиг организациязының эн-не эки хевири парламентилиг демократтыг республика болур деп санап турганнар. В. И. Ленин марксизмниң теориязынга үндезилевишаан, 1905 болгаш 1917 чылдарда болгулаан революцияларының дуржулгазын байытпышаан, пролетариаттың диктатуразының политиктиг эң эки хевири парламентилиг демократтыг республика эвес, а советтер республиказы болур деп айыткан.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези болгаш совет күрүненің тургустунганы болза, ол ленинчи генийлиг өөредигниң эң эки бадыткаашкыны болур.

Пролетар диктатуразының политиктиг өске-даа хевирлери болдунар болгаш чайлаш чок турар-даа деп Ленин санаан. «Капитализмден коммунизмче шилчилге болза, политиктиг хевирлерниң канчаар-даа аажок элбек болгаш янзы-бүрүзүн көрбейн барып шыдавас болбайнаан, ынчалза-даа, алыс утка-шынары бо орта чаңгыс болуру чайлаш чок: **«пролетар диктатуразы»** (ол-ла томда, арын 385).

Ленинчи ол өттүр көрген өөредиг долу бадыткаттынган. Пролетар диктатуразының функциязын күүседип турар улус-демократиязының ёзучурумунуң элээн хөй чурттарда тиилээни болза, маңаа илергей көргүзүг болур.

Маркс биле Энгельстиң соонда пролетар диктатуразын Ленин ангылар чок, күрүне чок ниитилелче шилчилге үезинин чадазы деп көрген. Коммунизм долу тиилээн соонда, кажан ангылар чок апааргa күрүне херек чок болу бээрге, күрүне өлүп дүжер. Ынчалза-даа күрүненің өлүрүнүң оруу ону бүгү хемчегниң күженишкинин дамчыштыр болур.

«Күрүненің өлүп дүжериниң экономнуг үндезиннери» деп тускай эгеде В. И. Ленин болза, пролетариаттың диктатуразының хөгжүлдезинин янзы-бүрү үелериниң дугайында айтырыгны: капитализмден социализмче чоорту шилчиир үеде, база ол ышкаш социализмниң үезинде айтырыгны көрүп турар.

Ол-ла эгеде коммунистиг ниитилелдиң ийи фазаларынын—социализм—адакы болгаш коммунизм—дээди болурунуң дугайында марксизмниң теориялыг өөредиин В. И. Ленин сайзырадып, хөгжүдүп турар. Чаңгыс ол-ла ниитилел-экономнуг формацияның ийи ангы фазазы—социализм биле коммунизм экономнуг хөгжүлдениң чүгле чадазының аайы-биле ылгатынып турар деп Ленин демдеглээн. Коммунизмниң баштайгы чадазы азы тодазы-биле чугаалаарга социализм бодунуң фазазынга, баштайгы үеде эконом талазы-биле барык-ла быыкан, капитализмниң чаңчылдарындан салдарындан барык-ла хостуг эвес болур. Ынчангаш социализм үезинде күш-ажылды хемчээринге болгаш хереглелди хемчээринге ниитилелдиң болгаш күрүненің талазындан шынгыы контроль болгаш учёт эргежок чугула болур. «Кижи бүрүзүнден шыдаар хирезин көрүп алыр, кижи бүрүзүнге ажылдаан хирезин көрүп бээр» — деп принцип мында боттанып турар. Коммунистиг ниитилелдиң дээди фазазының үезинде кижилернің бүгү тала-биле хөгжүүрү-биле кады бүдүрүкчү күштер база-ла өзүп, канчаар-даа аажок делгереп келирге, күш-ажыл ниитилелдиң ажыглалынга амыдыралдың бир дугаар чугула херечилели болуп хуула бээрге ынчаарда: «Кижи бүрүден шыдаар хирезин көрүп алыр, кижи бүрүзүнге хереглээн хирезин көрүп бээр» — деп коммунистиг принципче шилчилге болдунар аппаар. Күрүненің долузу-биле өлүп дүжерингe долу коммунизм херек деп В. И. Ленин көргүскен. Күрүненің өлүп дүжериниң тодаргай негелделериниң дугайында айтырыгны бо орта Ленин хажыызынга артырган. Коммунизм бүгү чурттарга тиилээр тайылбырны барымдалаан, бо айтырыгны ол ниити көрген.

III

Лениниң ажыл-херээниң генийлиг улуг уламчылакчызы — эш Сталин коммунизм үезинде күрүненің салымының дугайында айтырыгның тодаргай шиитпирин чаа төөгүлүг үениң байдалынга көргүскен. В. И. Ленин «Күрүне болгаш революция» деп бодунуң ажылының ийи дугаар кезээн бижиир деп турганы тодаргай болгай. Ол орта 1905 болгаш 1917 чылдарның орус революцияларның дуржулгазының кол түннелдерин анализтеп киирер деп бодап турган. Ынчалза-даа, В. И. Лениниң ону күүседиринге өлүм моондактаан. В. И. Лениниң марксизм-ленинизмниң чогаадыкчы кол хөгжүлдезин, пролетар диктатуразының дугайында, күрүне дугайында марксисчи-ленинчи өөрединиң дээди хөгжүлдезин эш Сталинның ады-биле тудуш харылзаалыг.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының болгаш ССРЭ-де социалистиг тургузуушкуннуң бүгү делегей төөгүлүг дуржулгазын байыдарынга үндезилээш, эш Сталин пролетар диктатуразының марксисчи-ленинчи теориязын бүгү тала-биле сайзыраткан. Пролетар диктатуразының үш кол талаларының кайгамчыктыг тодарадыышкыны аная хамааржыр: пролетариаттың эрге-чагыргазын мөлчүкчүлерни базарынга, чурттуң камгалалынга, өске чурттарның пролетариаттарыбиле харылзааларны быжыглаарынга, революцияның бүгү чурттарга хөгжүүрүнге болгаш тиилээринге ажыглаар; пролетариаттың эрге-чагыргазын буржуазиядан ажылчы чонну болгаш мөлчүтүрген массаларны туюлунга чедир адырып алырынга, ол массалар-биле пролетариаттың эвилелин быжыглаарынга, ол массаларны социализмниң тургузуушкунунуң херээнге хандыкшыдарынга пролетариаттың талазындан ол массаларга күрүне удуртулгазын хандырарынга ажыглаар; пролетариаттың эрге-чагыргазын социализмни организастаарынга, ангыларны чок кылырынга, ангы чок ниитилелче шилчииринге ажыглаар.

Тиилээн социализмниң үезинде калбак ,туюлунга чедир шынчы, бүгү кижилерге демократия болур демократияның дээди хевири пролетариаттың диктатуразының дугайында Ленинчи өөредигни эш Сталин улам сайзыраткан. Эш Сталинның ажылдарынга пролетар диктатуразының системазында удуртур күш болур партияның ролюнуң дугайында айтырыгны бүгү тала-биле ажылдап чогааткан пролетар диктатуразының системазында «шуудукчуларның», «быраларның» — Советтернің, профэвилелдериниң, аныяктар эвилелдериниң болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының турар черин болгаш ужур-дузазын тодаргай илереткен.

Капиталистиг хүрээлээшкиниң байдалдарынга совет күрүненің тургузуушкунунуң улуг дуржулгаларынга даянгаш, эш Сталин социалистиг күрүне дугайында долу болгаш доозулган өөредилгени тургускан. ВКП(б)-ниң XVIII съездизинге төөгүлүг илеткелинге социалистиг күрүненің хөгжүлдезинин кол-кол фазаларының болгаш оон функцияларының калбак анализин эш Сталин берген. Октябрь революциязындан бээр совет күрүне бодунуң хөгжүлдезинге ийи кол фазаларны эрткен, аная таарыштыр оон функциялары өскерлип турган. Бир дугаар фаза—Октябрь революциязындан мөлчүкчү ангыларны узуткагыже чедир үе. Ол үеде Совет күрүне ийи кол функцияларны боттандырган: чурттуң иштинде дүжүрткен ангыларны базары болгаш даштыкы халдаашкындан чуртту камгалаары. Совет күрүнеге үш дугаар функция база турган — чаа социалистиг ажыл-агыйның өзүлдезин хөгжүдер болгаш социализмниң ёзузунга кижилерни кижизидер сорулгалыг, ажыл-агыйны организастаар болгаш культура-кижизидилгелиг ажыл. Ынчалза-даа, ол үеде функция калбак хөгжүлдени ам-даа албаан турган.

Ийи дугаар фаза—хоорайның болгаш көдээнің капиталистиг элементилерин узуткаанындан ажыл-агыйның социалистиг системазының долу тиилелгезинге болгаш чаа конституцияны хүлээп алгыже чедир үе. Ол үеде мөлчүгдел чок кылдынган мөлчүкчүлер чок апарган төлээде чурттуң иштинге шериг күжү-биле базар күштер чок аппарган ол функциязы өлүп дүшкен. Мөлчүкчүлерни базар функциянын орнунга социалистиг өнчүнү оорлардан камгалаар болгаш улустуң байлаан төтчелекчилерден камгалаар функция тывылган. Даштыкы халдаашкындан чуртту камгалаар функция долу арткан. Күрүне органнарының ажыл-агыйны орпанизастаар болгаш культура-чырыдыышкын ажылынын функциязы арткан болгаш долу хөгжүлдени алган.

«Ам бистиң күрүневистиң чурттуң иштинде кол сорулгазы болза, тайбың ажыл-агыйны организастаары болгаш культура-кижизидилгелиг ажылдарны чорудары болур. Бистиң армиявыс, ялалаар органнарывыс болгаш разведка кандыг болурул дээрге, олар боттарының чидиглениишкинин чурттуң иштинче эвес, харын оон даштыкы дайзыннарынче угландырган турарлар»—деп эш Сталин айыткан. (Ленинизмниң айтыыглары, 11 үндүрген, арын 606).

Бистер ам төөгүге чер-ле көстүп көрбээн, мырынай чаа, социалистиг күрүнелиг бис деп эш Сталин демдеглээн.

Совет күрүне— коммунизм тургузуушкунунуң кол чепсээ. Ол күрүне ажыл-агыйны организастап, культура-кижизидилгелиг ажылдарны канчаар-даа аажок улуг масштаб-биле чорудуп, улус ажыл-агыйының планнарын күүседирин, ажылчы чоннуң материалдыг болгаш культуралыг чаагай амыдыралын чайгылыш чокка өстүрерин хандырып турар.

Ленин—Сталинның партиязынга удуртуп баштаткан Совет күрүне болза, суг күжү-биле ажылдаар улуг-улуг электростанцияларның база каналдарның болгаш суггарылга бугаларының тудуун организастап, бойдусту чаартырының сталинчы планын амыдыралга боттандырарын хандырып турар. Коммунизмниң улуг тудуглары болза, бистиң социалистиг күрүневистиң канчаардаа аажок өзүп турар күчүзүн тодаргай көргүзүп турар.

Совет күрүненің чугула сорулгаларының биреези болза, коммунизм езузунга ажылчы чоннарны кижизидери, кижилерниң медерелинде капитализмниң артынчыларын ажып тиилээри болур.

«Күрүне болгаш революция» деп номунга В. И. Ленин социалистиг күрүне болза, массаларга күш-ажылдың чаа медерелдиг сагылга-чурумун өөредир, ниити чурттталганың чаа социалистиг чурумун нептередир сорулгалыг деп айыткан.

Бистиң күрүневис өзүп, быжыгып турар. Бистер коммунизмче бурунгаар чоруп орар бис. Коммунизм үезинде күрүне артар бе? деп айтырыгга эртемге үндезилетинген харыыны бербишаан, эш Сталин болза, бир эвес капиталистиг хүрээлээшкин чок болдунмаан турар болза, бир эвес даштыкыдан дайын халдаашкынның айыылы чок кылдынмаан турар болза, коммунизм үезинде күрүне база артар деп айыткан. Ынчалза-даа, иштики болгаш даштыкы байдалдарның өскерлиишкиннери-биле холбаштыр бистиң күрүневистиң формалары база өскерилген турар. Бир эвес капиталистиг хүрээлээшкин чок кылдынган болгаш социалистиг хүрээлээшкин-биле солутунган турар болза, күрүне турбас болгаш өлүп бадар.

Ынчангаш, күрүненің өлүп дүжериниң дугайында марксисчи тодарадыышкын ийи байдалдарның кайы бирээзинге ам шын болур: бирээде, социалистиг күрүнени өөренирин даштыкы байдалдан хооргаш, чурттуң чүгле иштики хөгжүлдезинин байдалы-биле чорударга база ийиде, бир эвес социализм бүгү чурттарга, азы чурттарның хөй кезиинге тиилээн деп көөрге.

Амдыгаа чедир капиталистиг хүрээлээшкин туруп турар болгаш даштыкыдан дайынның халдаашкынының айыылы социализмниң чуртунга кыжанып турар болганда социалистиг күрүнени бүгү хемчеглер-биле быжыглаары эргежок чугула.

Эш Сталин бодунуң «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтыыглары» деп ажылынга «...бир эвес ол чурт капиталистиг хүрээлээшкинге чылча шаптырган турарын күзевес чүве болза, революция тиилээн чурт бодунуң күрүнезин, күрүне органнарын, разведка органнарын, армияны кошкатпас, а харын-на бүгү хемчеглер-биле кошкатпас, а харын-на бүгү хемчеглер-биле күштелдирер»—деп бижээн (И. В. Сталин, Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтыыглары, арын 50).

Социалистиг күрүненің күчүзүн күштелдирери совет улустуң тайбың тургузукчу күш-ажылын хандырарының, коммунизмни чедиишкиннинг тургузарының көргүзүп турары болза, империалистиг араатаннарның шериг халдаашкыннарын чүгле күчүлүг социалистиг күрүне үзе шаап, оларга өлүмнүг согуушкуннарны таварыштырар, бистиң чуртче империалистерниң чорудуп турары шпионнарны болгаш хоралакчыларны тудуп, чок кылып шыдаар.

Ханныг америк империализм дайынзырак блоктарны чыып, делегейниң чаа дайынын кыпсырын оралдажып, демократтыг лагерьниң чурттарынга удур үрегдеп хоралаар чорукту, шпионнаар болгаш провакациялаар чорукту организастап турар амгы үениң байдалында, социалистиг күрүненің күчүзүн быжыглаары, бистиң чурттуң ажылчы чоннарының серемчилелин бедидери онза чугула болуп турар.

Атомнуг чепсек дугайында «Правданың» корреспондентизинге билдингир харыызынга эш Сталинның айытканы болза:

«Агрессорлар Совет Эвилелинче халдаарда оон боо-чепсек чок болурун күзээрлер болбайнаан. Ынчалза-даа, Совет Эвилели оон-биле чепшээрешпес, агрессорларга бүгү боочепсек-биле ужуражырын бодап турар» — деп айыткан.

«Күрүне болгаш революция» деп В. И. Лениниң өлүм чок ажылы—большевиктер партиязының болгаш бүгү чурттарның коммунистиг партияларының күчүлүг идеялыг чепсээ болур. Эш Сталинның улам сайзыратканы болгаш байытканы ол ленинчи чогаалдың генийлиг идеялары коммунизмниң тиилелгези дээш демиселге совет улусту чепсеглеп турар. Ол идеялар социализм тургузуушкунунуң оруунче чоруп орар улус-демократия чурттарының ажылчы чоннарынга, тайбың демократия болгаш социализм дээш демисежип турар бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенге орук айтыр сылдыс болур.

С. ТИТАРЕНКО.

Венада Бүгү-делегей ярмарказында совет делгелгениң чедиишкини

ВЕНА. Бүгү-делегейниң күскү ярмарказы Венада ажытынган. Ында 23 чурттарның садыг организациялары, ооң иштинде Австрия, Совет Эвилели, Чехословакия, Венгрия, Румыния, Болгария, Англия, Италия болгаш Франция киржип турар.

Ол ярмаркада ССРЭ бир-ле дугаар киржип турар. Бир айның дургузунда совет павильоннуң кайгамчык чараш бажыңын мында тудуп тургускан.

Совет Эвилели ярмаркада 25 тонна чүк автомобилин, чиик автомобильдерни, автоматчыткан нарын станоктарны, тараа болгаш хөмүрдаш комбайннарын, орук машиналарын, медицинаның чаа эмнерин, химия, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрлериниң кайгамчыктыг кылыгларын, а ол ышкаш сөөлгү үеде совет эртемденнериң шилип үндүргени көдээ ажыл-агыйның дыка хөй культураларын делгеп көргүскен. Янзы-бүрү чуруктарда болгаш фотографияларда ССРЭ-ниң бойдузунуң чаартылгазын, коммунизмниң улуг тудугларын болгаш бедик бажыннарының тудугларын көргүскен.

Совет Эвилелиниң павильоннун Венаның бүгү чону улуг сонуургалбиле көрүп турар. Ярмарканы ажытканының ийи хүнүнүң дургузунда совет делгелгени 193 муң кижи көрген. Мооң мурнунда турган ярмаркаларның үезинде чаңгыс-даа павильон шак ындыг улуг чедиишкинни албаан деп мында бадыткап турар. Көрүкчүлер чүве бижиир деп-терде боттарының сонуургалын бижип турарлар. Оларның бижип турары болза: «Бо павильон—тайбынның херээнге дээре салыышкын. Бергер».

«Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде бир дугааргы күрүнезиниң чедиишкиннери дээш мээн чүрээм чоргаарал болгаш өөрүшкү-биле долдунуп турар. Визнер.»

«Ол ийи чүүлдү совет павильонге делгевээн-даа болза, хамыктың мурнунда кижи болгаш оларның тайбынче чайгылыш чок чүткүлү оон эң-не тодаргайы-биле көстүп турар дыр. Франц Микуш».

Совет павильон Австрияның болгаш өске-даа чурттарның тергиидекчи кижилериниң Совет Эвилели-биле садыглажыышкынынга улуг сонуургалын болдурган. Австрияның фирмаларының бирээзиниң төлээлекчизи оптиктиг приборларны болгаш фотоаппараттарны садып алыр күзелин илереткен. Өске-даа кижилер совет хөмүр дашты сонуургап турарлар. Мурнуу Американың төлээлекчилери пөс-таавы машиналарын садып алырын күзеп турарлар.

Ол ышкаш Чехословакияның, Венгрияның, Румынияның болгаш Болгарияның павильоннары улуг чедиишкиннерни чедип ап турар. Бо чурттар сөөлгү 3—4 чылдарда шиңгээдип алганы үлетпүрүнүң дыка хөй чаа-чаа кылыгларын делгеп салганнар.

(СЭТА).

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

Сентябрь 8-те хурал

НЬЮ-ИОРК. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң сентябрь 8-те болган хуралынга КНО-нуң кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында билдириишкин киирген 14 күрүнелерни—Албанияны, Моол Арат Республиканы, Венгрияны, Болгарияны, Румынияны, Австрияны, Цейлонну, Транссорданияны, Ливияны, Непалды, Италияны, Финляндияны, Португалияны болгаш Ирландияны КНО-га харугда хүлээп алыр дугайында совет саналды чугаалажып көөрүн дооскан болгаш ол талазы-биле бадылаашкынны кылган.

Америк төлээниң бүтүнмес кажар аргазын катаптап, совет саналга удурланган бразиль төлээниң кыска чугаазының соонда гоминданчының саналын чугаалажып көөрү-биле чөвүлелге киирген. АКШ-тың төлээлериниң организастап кылганы ол санал КНО-га хүлээп алыр дугайында Совет Эвилелиниң саналында киргеи чурттарнын киирген билдириишкиннеринге тус-тус бадылаашкыннарны кылырын көрүп турар.

Совет саналды тус-тус кезек кылдыр чарарын оралдажып турар ол саналдың дайзыннарының күзелинге удур Совет Эвилелиниң төлээлекчизи Я. А. Малик шиитпирлиг удурланыышкынны кылып чүве чугаалаан болгаш ол саналдың утказы дайзыннарга тааржыр, таарышпазы хамаан чокка Чөвүлелче киирген совет резолюцияның төлевилелин ол хевээр бадылаарын негээн.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде даргалап турар Бразилияның төлээзи совет төлээлекчиниң саналы-биле болгаш Совет Эвилелиниң резолюциязының төлевилелинге чөпшээрежир ужурга таварышкан болгаш ону бадылаашкынга ол хевээрзин тургускан. Ол санал дээш Совет Эвилели болгаш Пакистан бадылаан. Англияның, Францияның, Чилиниң, Турцияның төлээлери бадылаарындан дадагалзааннар. Катышкан Штаттарның, Грециянның, Бразилияның, Голландияның төлээлери болгаш гоминданчы төлээлекчи совет резолюцияның төлевилелинге удур бадылаан. Чугула чеди бадылаашкынны ап шыдаваан дээш резолюцияның төлевилелин Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели хүлээп албаан.

Ооң соонда даргалап турган бразиль төлээ Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң чугаалажыр хүн айтырыының үш дугаар пунктузун, КНО-га хүлээп алыр дугайында чаа билдириишкиннерни—Японияны болгаш америк-француз чалча — баодайчы Вьетнамны, Лаосту болгаш Камбоджаны хүлээп алырының дугайын чугаалажып көөрүнче эгелеп киреринин күзеп турарын чарлаан. Ынчангаш Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели чугаалажыр хүн айгырыының ийи дугаар айтырыы болур чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында Кол Ассамблеяның № 506—VI резолюциязын чугаалажып көөрүн соңгаарладырын ол саналдаан.

Совет Эвилелиниң төлээзи Малик КНО-га кежигүнү харугда киирип алырының дугайында Совет Эвилелиниң саналындан ойталаан чоруктбиле Кол Ассамблеяның үстүнде айыткан резолюциязын чугаалажып көөрүн Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доосканынче Чөвүлелдин кежигүннериниң кичээнгейин угландырган. Совет саналды чугаалажып көөрү-биле доозулган чүве төлээде чугаалажыр хүн айтырыының ийи дугаар пунктузун чугаалажырын соңгаарладыр дугайында айтырыгны тургускан херээ чок.

Бразиль болгаш греция төлээлер ийи дугаар пунктуну чугаалажып көөрүн бир кезек үеде соңгаарладырының болгаш чаа саналдар деп адаар билдириишкиннерни, азы Японияның болгаш өске-даа чурттарның билдириишкиннерин чугаалажып көөрүнче эгелеп киреринин шиитпирин хүлээп алырын оралдашканнар. Ол айтырыг талазы-биле маргылдаа сентябрь 10-да болур кылдыр шиитпирлээн хуралга базза үргүлчүлээр.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының медээзин ёзугаар алырга, сентябрь 9-та Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле дайзынга удур камгалалдың тулчуушкуннарын чорударын үргүлчүлеп турган.

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының сентябрь 10-да медээлээни болза:

Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң деткимчези-биле фронтунуң тус-тус участоктарынга ол черлеринге ужурдузалыг тулчуушкуннарны чоруткан.

Сентябрь 10-да адыгжы-анчыларның отрядтары дайзынның ийи самолёдун андара аткан.

(СЭТА).

ЕГИПЕТТЕ БАЙДАЛ

Али Шахерниң чазааның дүшкени

ЛОНДОН. Лондон радиозунуң медээлеп турары болза, сентябрь 7 де эртен генерал Нагибтиң дужаалы ёзугаар чамдык сураглыг политиктиг ажылдакчыларны тудуп хоругдаан. Тускай медээни ёзугаар алырга, 34 кижини тудуп бажыннаан, ооң иштинде ВАФД партияның чингине секретари Сираг Эдаин, Египеттиң премьер-министри турган Хилали, садыстер партиязының даргазының оралакчызы турган Мухаммед Гуда болгаш мурнунда турган хаанның канцеляр начальниги Фоук Афифи олар бар.

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң медээзин ёзугаар алырга, сентябрь 7-де Али Шахериниң чазаа дүшкен болуп турар.

Регент чөвүлели Египеттиң чепсектиг күштериниң кол командылакчызы генерал Нагибке чаа чазакты тургузарын дааскан.

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Каирден дамчыдып турары болза, сентябрь 9-та дүне бол ан хуралга Египеттиң министрлер чөвүлели „Египеттиң шериг генерал-губернаторунга" премьер-министр генерал Нагибти томуйлаан.

(СЭТА).

Тайбың камгалаарының бүгү-корей конференциязы

ПХЕНЬЯН. Пхеньянда болуп турар Тайбың камгалалының ийи дугаар бүгү корей конференциязынга тайбың дээш корей демиселчилерниң 1500 ажыг төлээлекчилери чыглып келген. Конференцияның болуп турар залында ажылчыннар, тараачыннар, эртемденнер, студентилер, чогаалчылар, уран-чүүл ажылдакчылары, хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери бар. И. В. Сталинның, Ким Ир Сенниң болгаш Мао Цзе-дуннуң портреттери-биле сцена шиметинген. Президиумде тайбың дээш сураглыг корей демиселчилер: Пак Ден-Ай, Хе Ден Сук, Хан Сер Я, Ли Ген Ен болгаш өске-даа Тайбың камгалалының Корей комитединиң даргазы чогаалчы Хан Сер Я илеткел кылган. Корей улустуң тайбың дээш демиселин болгаш бүгү делегейде тайбың херээниң быжыгып турарын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Кореяның тайбың талалакчыларының демисели болза, бүгү делегейге тайбыңны камгалаары дээш делегейге шимчээшкининиң бир кезээ болур деп илеткелчи демделгээн.

Америк империалистер корей улуска удур массалыы-биле кырарының эң-не бужар-бак чепсээн, оон иштинде бактериологтуг чепсекти ажыглап турар хүннерде бистиң конференциявыс болуп эрттип турар. Кореяны Ыракы Чөөн-чүкке дайынны калбартырының плацдармы кылырынче үүткүп турар американнар боолажыышкынны дүргеи соксадырының болгаш тайбынчыдылганы тургузарының дугайында бистиң таланың саналын чугаалажырындан ойталап турарлар. Дайынның америк кыпсыкчыларының ол араатанзыг политиказы Азияның улустарынга билдингир. Тайбын, хосталга болгаш бодунуң, хамаарышпас чоруу дээш национал - хосталгалыг демиселди Азияның улустары улам калбартып турар деп Хан Сер Я чугаалаан. Корей улус болза, Азияның бүгү улустары ышкаш, Азия болгаш Оожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының конгрезинге канчаар-даа аажок көдүрлүүшкүннүү-биле белеткенип турар.

Америк агрессорларның эжелекчи чоруунга удур, бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш корей улустуң демисели болза, бүгү делегейге тайбың дээш демисел болур деп Хан Сер Я уламчылап чугаалаан. Ол дугайын бистиң улузувус эки билир, ынчангаш америк эжелелге удур туруштуг болгаш шиитпирлии-биле демисежип турар. Бистиң улузувустуң демисели тайбынга ынакшылдыг бүгү улустарның сеткил-сагыш катыжыышкынын болгаш деткимчезин ап турар, ол чорук бистиң улузувустуң чугаа чок болур тиилелгеге бүзүрелин улам быжыглап турар.

Тайбың дээш демиселдиң сорулгазы болза, Кореяга база Ыракы Чөөн-чүкке тайбыңны тургузары дээш демиселче, америк агрессорларның—делегейниң чаа дайыныңның кыпсыкчыларының араатанзыг чоруун чаза шаап буруудадырынга; бүгү делегейниң тайбың талалакчыларының бүгү делегей харылзааларын калбартырынга; химиктиг, бактериологту болгаш атомнуг чепсекти хоругдаары дээш, Японияны катап чепсеглээринге удур, а ол ышкаш корей айтырыын тайбың аргабиле шиитпирлээри дээш демиселче чурттуң соңгу база мурнуу чүктеринде бүгү тайбың талалакчыларының гүжениишкинин катыштырары болур деп Хан Сер Я айыткан.

Протестант шажынның корей эвилелиниң кежигүнү Кан Как Рук, Кореяның демократтыг аныяктарының эвилелиниң төлээлекчизи Ли Хвон И, пастор Ким Чан Чжин болгаш өскелер-даа Хан Сер Яның илеткелниң талазы-биле санал берип чүве чугаалааннар. Тайбыңның бүгү талалакчыларынга кыйгырыгны митингиниң киржикчилери чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алган болгаш тайбың талалакчыларының Пекин болгаш Вена конгресстеринге баар төлээлерни база тайбың камгалалының Корей комитединиң кежигүннерин соңгаан.

(СЭТА).

„Даниянның девискээринге кандыг-даа даштыкы шериг болгаш базалар турбас!"

Копенгагенге болган митинг

КОПЕНГАГЕН. Даниянның девискээринге америк шериг базаларын тургузарынга болгаш аңаа америк шериглерни тургузар деп турарынга дани улус удурланып турар.

Сентябрь 8-те Даниянның коммунистиг партиязының инициативазы-биле Копенгагенниң янзы-бүрү кезектеринге хөй кижи киржикчилиг 14 митингилер болган. Аңаа ажылчы чоннар чаа дайын белеткелиниң планынга Даниянны киреринге удурланыышкынын илереткен.

Митингилерниң киржикчилериниң, а ол ышкаш чурттакчыларның ортузунга хуудустарны тараткан, ол хуудустарда чугаалап турары болза: «Даниянны дайын сорулгазынга ажыглавас ужурлуг»! «Дания тайбың болгаш чугаалажыышкыннарны кылыры дээш туржур ужурлуг! «Чөнгээлиг дайын оюннарын соксадыр!».

Бүгү Копенгагенге плакаттарны чыпшырган турган: «Соңгу-атлантик эвилелинден Даниянның үнерин негеп тур бис!», «Американнар, Даниядан ырап чоруңар!», «Эндере чепсегленишкинни соксадыр!» болгаш өске-даа плакаттар бар. Копенгагенниң хоорай чагыргазының мурнунда трамвай шугумунга транспаранты азып каан турган, ында: «Атлантик эвилелинден Дания үнер ужурлуг!» деп бижээн.

Норребропаркен паркынга болган митингиге чыылган ажылчы чоннар резолюция хүлээп алган. Ол резолюцияда дайынга удур, тайбың дээш демиселди күштелдиреринче Даниянның бүгү ажылчы чоннарын кыйгырып турар. «Депшилгени болгаш амыдыралдың эки байдалын айтып турар тайбыңны дани улустуң хөй кезиниң күзеп турарын билир бис. Бистиң политиктиг угланыышкынывыс болгаш чүдүлгевис хамаан чокка чаа айыылдыг дайынны таварыштырарын болдурбас дээш сырый катыжар ужурлуг бис. Даниянның тайбың дээш туржуру дээш, чугаалажыышкыннарны кылыр дээш демисежир ужурлуг бис. Ол демиселче бүгүдени, эң ылаңгыя социал-демократтыг ажылчыннарны кыйгырып тур бис. Даниянның девискээринге кандыг-даа даштыкы шериглер болгаш базалар турбас ужурлуг!».

(СЭТА).

АКШ-тың конгрезинге Говард Фастың кандидадын депшиткени

НЬЮ-ИОРК. Нью-Йоркка болган парлалга конференциязынга америк сураглыг депшилгелиг чогаалчы Говард Фаст америк ажылчын партиядан ооң кандидатуразы конгрессче идип үндүргенинге бодунуң чөпшээрежип турарын чарлаан. Ооң кандидатуразын Нью-Йорктуң Бронкса районунуң ажылчын чурттакчылыг соңгулда округундан идип үндүрген. Ол районнуң чурттакчылары 1948 чылда конгрессче америк ажылчын партиянның төлээлекчизи Лео Изаксонну соңгааннар.

Корреспондентилер-биле беседалажыышкынга Говард Фаст ооң кандидатуразын депшиткени дээш америк ажылчын партияга бодунуң байыр чедирип турарын илереткен болгаш чугаалааны болза: «Мен тайбыңның кандидады мен. Хөй-ниитиниң албанынче бодумнуң кандидадурамны бир дугаарында киирип турар мен. Чүгле профессионал политиктиг ажылдакчылар эвес, хөй кижилер тайбың дээш, хосталга дээш, демократия дээш политиктиг демиселге киржирин негеп турар үеде бистер чурттап турар бис деп бодап тур мен».

Президент болгаш оралакчы даргага депшилгелиг партиядан кандидаттар Холлинэнни болгаш Бассты, оларның тайбың программазын бадылаары дээш кампанияны чорударын Говард Фаст айыткан. Депшилгелиг партиянның программазы болза, Нью-Йорк штадында депшилгелиг партиянның салбыры болуп турар америк ажылчын партиянның программазы болур деп Фаст чугалаан. Барыын Германияны катап боо-чепсеглээринге удур, Смиттиң болгаш Макнарэннин хоойлуларынга база бүгү-ле Катышкан Штаттарда даштыкы аңгылыг кижилерге удур угландырган хоойлуларны» узуткаары дээш шиитпирлиг кампанияны чорударын Фаст чугаалаан.

(СЭТА).

Азия болгаш Оожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының конгрезинге белеткел

ПЕКИН. Тайбың камгалалының кыдат комитединиң президиуму-биле улусчу 15 организацияларның төлээлекчилериниң Го Мо-жо даргалаан катышкан хуралының дугайын Синьхуа агентилели медээлеп турар. Ол хуралга Азия болгаш Оожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының конгрезинге кыдат төлээлериниң кежигүннерин соңгаан. Төлээлериниң составында 30 кижи киирип турар. Ооң иштинде тайбың камгалалының шимчээшкининиң сураглыг ажылдакчылары дээрги Суй Цзин-лин, Го Мо-жо, Мын Чжень болгаш өскелер-даа бар.

Конгрессти чырыының талазы-биле белеткел комитеттиң чингине секретари Лю Нин-и бодунуң илеткелинге Азия болгаш Оожум океан чурттарынга конгресске белеткел ажылдарының чоруп турарының дугайын чугаалаан. 31 чурт конгресске баар төлээлерин соңгаан. Японияның белеткел комитеди бодунуң төлээлериниң Пекинге базарының чөпшээрелин япон чазактан чедип ап турар. Конгресске белеткел Индияда ол ышкаш дүргевиби-биле чоруп турар.

(СЭТА).

Египет пөс-таавычыларның ажыл-соксадыышкынының киржикчилерин араатанзыы-биле шаажылааны

ЛОНДОН. Браззавиль радиозунуң дамчытканын ёзугаар алырга, бо чылдың август 12-де Кафр-эд-Даварди пөс-таавы фабриказынга болган ажыл-соксадыышкынынга киришкен дээш өлүртүп шиитирер дээн Мустафа Хамис биле Мухаммед Хасан Бакри оларны Александриде хоорай кара-бажыңынын чоогунга сентябрь 7-де эртен өлүрүп шаажылаан.

Ажыл-соксадыышкынынга киришкен 12 ажылчыннарны тускай шериг трибуналы 3 чылдан 15 чыл чедир хуусаалыг албадалдыг ажылга шииткен.

(СЭТА).

Бразилияның демир-орукчуларының ажыл-соксадыышкынынын доозулганы

НЬЮ-ИОРК. «Нью-Йорк таймс» солуннуң Рио-де-Жанейрода корреспондентизиниң медээлеп турары болза, август 30-де эгелээн демир-орукчуларның ажыл-соксадыышкыны доозулган деп Бразилияның Минас-Жераис штадының чазаа медеглээн. Ажылчыннарның негелдезин хандырып бээр деп аазаан.

(СЭТА).

Тайбыңның Пактызы дээш!

ДЕЛИ. Азия болгаш Оожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының конгрезинге белеткелдер-биле холбаштыр беш улуг күрүнелерниң аразында Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынын чыырының талазы-биле кампания Индияда идепкейлиг чоруп турар. Сөөлгү он хүннүң дургузунда Бомбейде 50 муң ат салыышкыны чыгдынган. Сентябрь 6-да Ичхапурде бир муң ат салыышкыны чыгдынган.

(СЭТА).

Иранның меджлизиниң хуралы

ЛОНДОН. Лондон радиозунуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, сентябрь 10-да Иранның меджлизиниң хааглыг хуралы болган.

Тегеран радиозунуң медээлеп турары-биле алырга, меджлистиң бүгү депутаттары чазакты боттарының деткиирин база катап бүзүреткеннер. Радионуң дамчытканы-биле меджлистиң дараазында хуралын сентябрь 16-да болурун доктааткан.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

1952 чылдың 4 кварталында областың „Шын" солунунуң

чагылгазын хүлээп алыры үргүлчүлеп турар.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

Үш айда 15 рубль.

Неделяда 5 үнер.

Чагылганы Тыва областың бүгү харылзаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың

«ТУВИНСКАЯ ПРАВДА»,

«МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ — ТЫВАНЫҢ АНЫЯКТАРЫ»,

«СЫЛДЫСЧЫГАШ»

солуннарының чагылгаларын хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

ШӨЙҮНДҮНҮҢ ХАЛДАВЫРЛЫГ ААРЫГЛАРЫ—

аъш-чемден, сугдан болгаш холдарныи хирлиинден дамчып нептерээр.

Халдаарының дөстелгелери болза, аарыг чораан болгаш кадык кижилерниң бациллостуг аарыгларындан болур.

Бодуларны болгаш ургуларны баш бурунгаар, чогуур ейшаанда тарыдыңар.

Аарыг кижилерни эмнелгеге доп-дораан чедириңер.

Санитар-гигиеналыг нормаларны болгаш корум-чурумну күүсеппишаан, силер бодуларны болгаш долгандыр турар чонну ижин тифинден болгаш дизентериядан камгалаңар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийни амыдырал, культура амыдырал болгаш уран-чүүл киллистериниң —3—88: харыысалгалыг секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдөө ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң —3—68, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01549. Облүүскомнуң типографиязы.